

CHRISTELIKE ONDERWYS

Die vorming en begeleiding van leerlinge

Pieter Bisschoff
Rob van der Kooy

CHRISTELIKE ONDERWYS

Die vorming en begeleiding van leerlinge

Pieter Bisschoff
Rob van der Kooy

Uitgewery: Koers

Dickensonlaan 1208 A, Waverley, Pretoria, 0186

Eerste uitgawe 2018

Uitleg: Janine Smit Editorial Services

Drukkery: Zeroplus Printers

Pieter le Roux Bisschoff

061 813 8272 | pieterlbisschoff@gmail.com

Rob van der Kooy

083 300 3714 | rvdskooy1@gmail.com

ISBN 978-0-620-79662-0

CHRISTELIKE ONDERWYS

Die vorming en begeleiding van leerlinge

**Hierdie boek is Deel 2 in die reeks oor Christelike onderwys.
Die reeks bestaan uit die volgende titels:**

Die Skriftuurlike begroning van Christelike onderwys

Die vorming en begeleiding van leerlinge

Die taak en rol van die Christen-onderwyser

Vakbenadering vir hoër- en laerskoolonderwysers

Die inkleding van die Christelike skool

INHOUDSOPGAWE

INLEIDING	8
<i>Om leerlinge te vorm en te begelei</i>	
HOOFSUK 1	10
<i>'Hoe gelowige onderwysers leerlinge sien</i>	
HOOFSUK 2	28
<i>Die doel van Christelike opvoeding</i>	
HOOFSUK 3	42
<i>Die morele vorming van leerlinge</i>	
HOOFSUK 4	58
<i>Die vorming van leerlinge in praktyk</i>	
HOOFSUK 5	74
<i>Leer- en gedragssuitdagings</i>	
HOOFSUK 6	92
<i>Evaluering, prestasie en beloning</i>	
HOOFSUK 7	110
<i>Orde en dissipline</i>	
HOOFSUK 8	130
<i>Vorbereiding tot volwassenheid</i>	
HOOFSUK 9	146
<i>Leierskapontwikkeling</i>	
HOOFSUK 10	166
<i>Onderlinge verhoudinge</i>	
<i>Outeurprofiel</i>	182

INLEIDING

Om leerlinge te vorm en te begelei

Almal weet dit en tog gee weinig persone of instansies daaraan die nodige aandag: Die een enkele en belangrikste faktor in die onderwys is die rol van die onderwyser – in die klas en ook daarbuite. Van owerheidsweë kan strategieë bedink, planne beraam, beleide geformuleer, toesig gehou en nuwe wetgewing ingestel word. Maar belangriker as dit alles is die onderwyser wat dag op dag met die leerlinge werk, wat sal bepaal wat leerlinge leer en hoe hulle denke gevorm word. Dit is die onderwysers wat besluit oor die wat en die hoe, die waar en wanneer, ook wat wel moet gebeur en wat nie.

Die hoekom en die hoe word in hierdie boek uiteengesit. Die uitgangspunt is eenvoudig: God se gesaghebbende Woord lê die beginsels vir die hoekom en die hoe neer. Die boek gee ook aan onderwysers leiding oor hoe om dit in die praktyk te bring. Om vanuit Gods Woord die volgende geslag volgens sy wil en tot sy eer op te voed.

Die boek is een van vyf oor Christelike onderwys. Nie oor die teorie nie, nie akademies nie, maar heel prakties – om elke dag in die klas en ook daarbuite gebruik te word. Hierdie boek gaan spesifiek oor hoe onderwysers leerlinge kan vorm en begelei. Hier volg enkele voorbeelde.

Hoe sien die onderwyser die leerling? As eiendom van die staat of van Christus wat die kind aan die ouers toegewys het om volgens sy wil op te voed? As kind van die Here wat in sonde ontvang is of as kind van die wêreld wat wêrelds opgevoed moet word? Vir die gelowige is die antwoorde maklik. En die antwoorde het implikasies vir hoe die onderwyser teenoor die leerlinge optree. Die sekulêre wêreld kan 'n ander mening hê, maar die gelowige onderwyser het die volste reg om volgens Christus se wil teenoor die leerlinge op te tree.

Nog 'n voorbeeld: Wat is die doel van opvoeding en opleiding? Om 'n lekker lewe te lei, goeie salaris te verdien, eie genot na te streef? Of om die Here te dien soos Hy gedien wil word, dus om die kind toe te rus vir elke goeie werk, soos die Bybel leer? Sekerlik laasgenoemde.

Ook sal almal saamstem dat goeie gedrag, reëls soos in die Tien Gebooie saamgevat, goed en reg is. Niemand kan beswaar maak as onderwysers dit by hul leerlinge tuisbring nie.

So kan dieselfde gesê word van die evaluering van prestasies, orde en dissipline, voorbereiding tot volwassenheid en leierskapontwikkeling, die opbou van goeie verhoudings en dergelike meer.

Dit alles wys die groot invloed – en taak – wat onderwysers op hul leerlinge uitoefen. Ja, 'n groot verantwoordelikheid, maar ook 'n pragtige uitdaging in 'n donker wêreld vol ongeloof, sonde en dekadensie.

Maar die feit dat onderwysers die verantwoordelikheid en ook die bevoegdheid het om dit alles te doen, beteken nie dat hulle weet hoe om dit in die praktyk te bring nie. 'n Belangrike oorsaak daarvan is al die sekulêre invloede op die onderwysbedeling. Want allerlei wêreldse invloede oefen sterk druk uit om dinge anders te glo en te doen op maniere wat volgens allerlei ongelowige denke beter as die Bybelse maniere sou wees. Dink maar aan ideologies-gelaaide denke afkomstig uit allerlei rigtings, soos die humanisme wat sê dat die kind nie in sonde gebore is nie, dus eintlik geneig is om goed te wees. Of die post-modernisme wat sê dat niemand eintlik die waarheid weet nie, dus almal kan maar doen wat reg in eie oë is. Of die denke dat as die meerderheid mense iets voorstaan, dit reg moet wees. Of dat leiers blindweg gehoorsaam moet word. Of dat dinge nou maar is soos dit is, en laat Gods water maar oor Gods akker vloei. So kan 'n mens aangaan.

By dit alles word een saak vergeet. Christus het sy dissipels nie net geleer om aan Hom vas te hou, in Hom te glo, en sy woord te verkondig nie, maar om alle mense te leer om alles te onderhou wat Hy beveel het. Geen onderwyser kan sê dat hy of sy 'n Christen is en dan maar doen wat hy of sy wil. Die onderwyser moet leer en doen wat Christus in sy Woord geleer het.

Die Bybel is die toerusting waaraan die Christen-onderwyser moet glo. En dan gebruik, toepas en in die praktyk van elke dag bring. Dit is wat hierdie boek doen. Om tussen al die verkeerde, sekulêre invloede die regte praktyk, soos Christus ons leer, te wys hoe om die regte dinge reg te doen. Eerstens in diens van Christus, jou naaste, en tot opbou van sy kerk en koninkryk. Dan sal die leerlinge ook vir die samelewing 'n belangrike bate wees.

HOOFSTUK

---

1 Hoe gelowige onderwysers leerlinge sien

Doelwitte

Die wyse waarop 'n onderwyser sy leerlinge sien, bepaal hoe hy teenoor hulle optree. 'n Christen-
onderwyser sien die leerlinge as God se eiendom wat Hy geskep het om in liefde met Hom in
verbond (band) te leef. Daarom is sy wil in die onderrig en opvoeding van die leerlinge die enigste
wat van belang is.

Verskillende sienings oor leerlinge

Die harmonie en vrede in 'n skool kan maklik versteur word. Dit was die geval toe 'n diplomaat se kinders hul opwagting by 'n skool gemaak het. Van meet af aan het die ander leerlinge nie van hulle gehou nie. Of dit nou hulle voorkoms, hul taalgebruik of dalk hul eiesoortige gewoontes was, was nie seker nie. Een ding was wel duidelik: die ander leerlinge het een gemeenskaplike doel voor oë gehad en dit was om van hulle ontslae te raak. Hul andersheid het hulle die vyandskap van die ander leerlinge op die hals gehaal. Dit laat mens opnuut besef hoe oppervlakkig en eenogig leerlinge soms na hul skoolmaats kyk.

Ongelukkig maak baie onderwysers hulself aan soortgelyke gedrag skuldig deur 'n spesifieke leerling of groep leerlinge op die een of ander wyse te etiketteer. Vir sommige onderwysers is leerlinge bloot objekte wat voorgeskrewe kennis en vaardighede moet bemeester. Ander sien leerlinge weer as 'n klomp rebelle wat voortdurend in opstand teen gesag kom. Wat ook al die siening, een ding is seker: die wyse waarop onderwysers hul leerlinge sien, sal bepaal hoe hulle teenoor die leerlinge optree. As 'n onderwyser byvoorbeeld leerlinge as minderwaardig beskou, is die kans goed dat hy of sy, sonder om dit te besef, hulle sonder respek en met minagting sal hanteer.

*Die wyse
waarop
onderwysers
hul leerlinge
sien, sal
bepaal hoe
hulle teenoor
die leerlinge
optree.*

Hierdie wete dwing gelowige onderwysers om bewustelik na te dink oor die wyse waarop hulle na leerlinge kyk. Vir hulle is 'n kind nie minder of meer as die posisie en status wat God hom of haar gee nie. Met die uitstorting van die Heilige Gees maak God dit duidelik dat sy beloftes nie net die volwassenes nie, maar ook die kinders toekom. Kinders van gelowige ouers leef net soos hul ouers in die verbond met die Here en moet daarom, hoewel nog onervare, as medegelowiges gesien en hanteer word. Al is hulle jonk, vertoon hulle reeds die beeld van God en mag hulle daarom nie onverskillig of negatief hanteer word nie. Net soos volwassenes is hulle sondig en het hulle ook 'n Verlosser nodig. 'n Onderwyser wat dit besef, sal altyd in liefde die Here se reg aan sy leerlinge bedien. Daarby vertrou die ouers hul kinders aan die onderwyser toe en verwag hulle dat die onderwysers in liefde en met belangstelling teenoor hulle kinders sal optree.

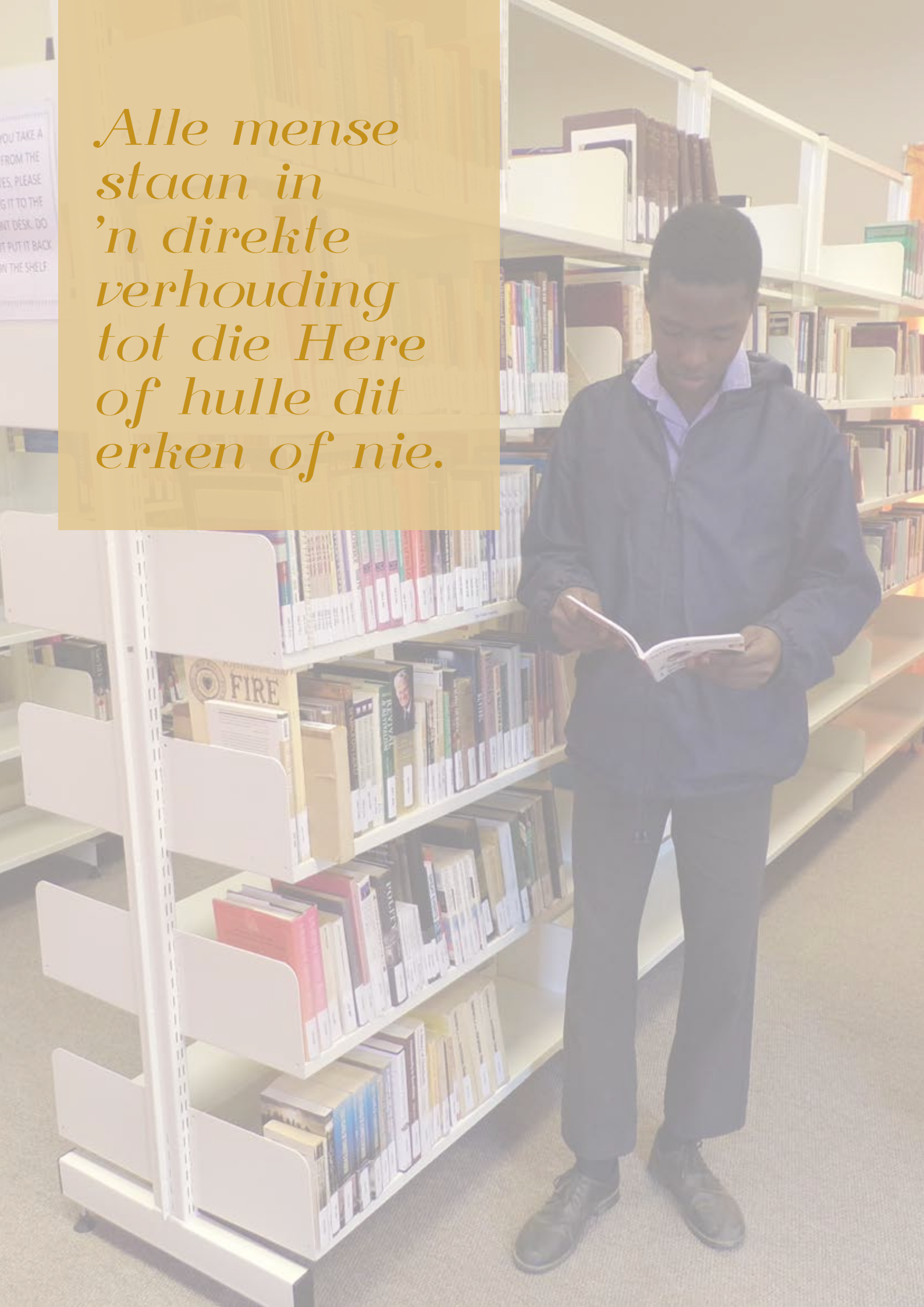

Die leerlinge staan in 'n nuwe band met God

Geen leerling staan op sy of haar eie in die wêreld nie. Alle mense staan in 'n direkte verhouding tot die Here, of die leerlinge en hul onderwysers dit nou wil erken of nie. God het hulle kunstig in die moederskoot geweef en daarom is hulle sy eiendom. Al weier miljoene mense om sy gesag oor hul lewens te erken, kan hulle nie aan sy koningskap ontkom nie. Hierdie grondbeginsel verskaf aan gelowige onderwysers die fondament of basis waarop hulle na die leerlinge kyk. Alle leerlinge behoort aan die Here. Daarom kan Hy, net soos 'n pottebakker, self besluit wat Hy met sy eiendom wil doen. Dit kom die mens nie toe om die Here se wil te bevraagteken nie. In gehoorsaamheid moet die onderwysers sy wil, ook wat die onderrig van die leerlinge betref, maar net gewillig uitvoer.

Onderwysers wat besef dat die leerlinge aan die Here behoort, dink mooi na oor die wyse waarop hulle met sy eiendom omgaan. Hulle besef dat God die mens as kroon van die skepping daargestel het om sy beeld te reflekteer. Die sondige aard van die leerlinge mag wel die beeld krom en skeef trek, maar dit ontnem hulle nie van die besondere posisie waarin God die mens as rentmeester van sy skepping geplaas het nie. Gelowige onderwysers wat hul leerlinge as beelddraers sien, leer hul leerlinge om al meer die beeld van God te reflekteer. Hulle moet byvoorbeeld weet hoe om eties en moreel korrek op te tree, aangesien dinge soos oneerlikheid tydens eksamens of die boelie van 'n klasmaat, ten diepste die beeld wat hulle moet reflekteer, en daardeur Gods eer, skade berokken.

*Alle mense
staan in
'n direkte
verhouding
tot die Here
of hulle dit
erken of nie.*

As eiendom van God moet leerlinge verder leer om hul taak in die wêreld, hul kultuuropdrag, nougeset uit te leef. Die aarde moet nie net bewoon word nie, maar ook bewerk en bewaar word. Net soos volwassenes het kinders ook die opdrag ontvang om as rentmeesters oor God se skepping te heers. Gelowige onderwysers wat hul verantwoordelikheid in diens van die Here nakom, doen moeite om hul leerlinge vir hierdie taak toe te rus. Vanaf die onderrig van lees in graad een tot die uitwerk van 'n moeilike algebrasom in graad twaalf, is alles deel van die vorming van die leerlinge as rentmeesters. Hierdie wete dwing gelowige onderwysers om anders as ongelowiges na die leerlinge voor hulle te kyk. Hulle is veel meer as 'n klomp individue wat elkeen sy of haar volle potensiaal moet bereik. Hulle is God se beeldraers wat sy skepping tot sy eer moet bewoon, bewerk, bewaar en bewaak.

Leerlinge is op reis na volwassenheid

Christelike onderrig geskied in 'n Christelike milieu. Die leerling voel veilig en geborge in sy omgewing en is gevolglik ontvanklik vir die beïnvloeding van hul ervare onderwysers. Gelowige onderwysers wat die leerlinge in dié lig sien en beoordeel, werk aktief daaraan om die leerlinge se verstand, gevoel, gewete en karakter in lyn met Gods wil te vorm. Hulle sien nie hul leerlinge as ondergeskik of minderwaardig nie, maar eerder as nog onervare in die geloof. Die leerlinge het byvoorbeeld nog nie die volle omvang en betekenis van God se openbaring in alle vakgebiede leer ken nie. Daarom doen onderwysers moeite om hul leerlinge van jongs af hierdie rykdom te laat sien en hulle daarin te oefen, sodat hulle as hulle die volwasse wêreld betree, nie daarvan afwyk nie. Hierdie is 'n groot maar heerlike taak, om die onervarenes in die geloof met die nodige kennis, vaardighede en die regte gesindheid toe te rus sodat hulle hul kultuuroopdrag gewillig en met toewyding kan uitleef.

Al is die leerlinge nog onervare, beskik hulle reeds oor sekere Godgegewe gawes en talente. Gelowige onderwysers doen moeite om hierdie gawes so goed as moontlik te ontwikkel en verder uit te bou. 'n Kenmerk van Christelike onderrig is juis dat dit in die reël goeie vrug lewer. Leerlinge met goeie handvaardigheid kan die kennis wat hulle in die Meganiese Tegnologie-klas verwerf het, in diens van hul naaste aanwend deur byvoorbeeld 'n bejaarde dame se stukkende motor te herstel. Daardeer groei hulle al meer en meer op die weg na selfstandigheid, maar ook in geestelike volwassenheid. 'n Gelowige onderwyser besef dat die leerlinge weens hul sondige aard van nature daartoe geneig sal wees om hul verantwoordelikhede te ontwyk. Daarom skep hy of sy bewustelik geleenthede vir die leerlinge om toenemend verantwoordelikheid vir hul optrede te aanvaar. Leerlinge moet byvoorbeeld die geleentheid ontvang om verantwoordelik met tyd om te gaan deur self hul daaglikse aktiwiteite te beplan.

Unieke aard en karakter van leerlinge

Anders as humaniste wat glo dat kinders van nature goed is, leer God ons in sy Woord dat die mens van nature doen wat verkeerd is. Dit is die gevolg van erfsonde sowel as sy eie ongeregtheid en ook Satan se aanslae. Gelowige onderwysers is dus nie verbaas as leerlinge soms ongehoorsaam, stout of selfs blatant oneerlik is nie. Hulle besef dat die leerlinge, net soos volwassenes, ook sekere tekorte en gebreke het wat hulle die verkeerde laat doen. Dit is dus nodig om sekere ordereëls daar te stel wat duidelike grense vir die leerlinge neerlê. Leerlinge moet weet dat dit onaanvaarbaar is om in 'n klas te gesels terwyl die onderwyser besig is om 'n les aan te bied. Teenoor leerlinge wat hierdie reëls oortree, moet ferm maar in liefde opgetree word. Al het die onderwyser empatie met die sondige aard van sy leerlinge, moet hulle leer om aktief teen die sonde te stry deur reg op te tree. Leerlinge moet byvoorbeeld leer om hul onderwysers te gehoorsaam en om hulle met die nodige agting en respek te hanteer.

In God se vrymag gee Hy aan elke persoon gawes en talente soos Hy wil. Geen twee leerlinge beskik daarom oor dieselfde vermoëns of karakter nie. Sommige leerlinge ontvang baie gawes op vele terreine. Hulle is akademies sterk, vaar goed in sport en presteer op kulturele gebied. Ander leerlinge het weer net besonderse gawes in sekere rigtings soos kuns of musiek ontvang. Dan is daar ook leerlinge wat min gawes ontvang het en hard moet werk om by te bly. 'n Gelowige onderwyser neem die unieke gawes en karakter van elke leerling in ag as hy of sy met hulle werk. Die hoeveelheid en aard van 'n leerling se gawes maak hom of haar nie minder of meer werd as sy of haar klasmaats nie. Daarom waak gelowige onderwysers byvoorbeeld daarteen om meer waarde te heg aan leerlinge wat akademies goed presteer. Een leerling mag ook nie ten koste van die groep uitgesonder of opgehemel word nie. In God se oë is almal gelyk en moet elke leerling ooreenkomstig sy eie unieke gawes en talente beoordeel en hanteer word.

Ander aspekte van belang

Geen leerling staan in isolasie nie. Elkeen se huislike omstandighede, die omgewing waarbinne hy of sy leef en die persone waarmee hulle omgaan, oefen alles 'n direkte of indirekte invloed op elkeen se denke en dade uit. Soos een yster 'n ander slyp, so slyp die een leerling die ander. Onderwysers weet maar al te goed hoe 'n leerling sy maats in die afgrond kan intrek deur hulle by verkeerde dinge soos drank- of dwelmmisbruik te betrek. 'n Gelowige onderwyser mag daarom nooit na leerlinge in isolasie kyk nie, maar moet ook die onderlinge verbande waarbinne die leerlinge hulself bevind, raaksien en daarvolgens optree. 'n Onderwyser wat byvoorbeeld sien dat 'n dogter in ongesonde verhoudings met seuns betrokke raak, moet haar daaroor aanspreek en indien nodig vermaan.

God koppel in sy Woord die mens direk aan die aarde as Hy die mens uit die stof van die aarde formeer. 'n Leerling se liggaam is vir die Here nie minder belangrik as sy siel of gees nie. Onderwysers is weens die akademiese aard van onderwys egter geneig om meer klem op leerlinge se verstandelike as hul fisiese ontwikkeling te plaas. So 'n optrede is nie korrek nie. Onderwysers moet ook daarop let dat leerlinge hul liggame tot eer van die Here gebruik en verder ontwikkel. Dit begin reeds in graad een as leerlinge die regte sithouding aanleer en gaan aan reg deur hul skoolloopbaan as leerlinge leer om gesond te eet, fiks te wees en higiënies te leef. Onderwysers moet egter ook daarteen waak dat leerlinge nie te veel klem op hul voorkoms plaas nie. Dan bestee hulle ure in die gimnasium of voor 'n spieël sonder om te beseft dat 'n mooi voorkoms nie 'n doel op sigself mag wees nie. Leerlinge moet eerder leer om hul liggame as 'n tempel van die Here te sien. Leerlinge leer daardeur om God van harte lief te hê en Hom met hul hele wese, naamlik met liggaam, siel en verstand, te dien.

Aspekte ter oorweging

Verdeel in twee groepe. Debatteer die volgende punte in groepsverband:

1. Onderwysers moet nie 'n demper op leerlinge se ontwikkeling plaas nie, maar hulle eerder toelaat om vrylik hul denke te ontwikkel.
2. Die humanisme het onderwysers se siening van leerlinge verkeerd beïnvloed.

*Die wyse waarop
onderwysers hul
leerlinge sien, sal bepaal
hoe hulle teenoor die
leerlinge optree. Hierdie
wete dwing gelowige
onderwysers om
bewustelik na te dink oor
die wyse waarop hulle
na leerlinge kyk. In God
se vrymag gee Hy aan
elke persoon gawes en
talente soos Hy wil.
'n Gelowige onderwyser
neem die unieke gawes
en karakter van elke
leerling in ag as hy of
sy met hulle werk.*

A photograph of a classroom scene. A teacher, a Black man in a pink checkered shirt, is seen from the back, leaning over a desk to interact with a student. Other students are visible in the background, some smiling. The image is semi-transparent, serving as a background for the text.

HOOFFSTUK

---

2 Die doel van Christelike opvoeding

Doelwitte

Algemeen word aanvaar dat die doel van alle onderwys die vorming van onervare kinders tot toegeruste, verantwoordelike volwassenes is. Vir gelowige onderwysers is dit egter belangrik om hulself vanuit God se Woord te vergewis watter norme die Here in sy Woord oor die doel van onderrig en opleiding neerlê.

Die formulering van doelwitte

Sekere ouers en onderwysers meen dat onderrig slegs ten doel het om vir leerlinge 'n veilige ruimte te skep waarbinne hulle maksimaal ooreenkomstig hul aard en karakter kan ontwikkel. Hulle stel gewoonlik min of geen formele doelwitte nie, aangesien hulle van oortuiging is dat dit 'n demper op hul kinders of die leerlinge se ontwikkeling sal plaas. En tog, al weier hulle om dit te erken, streef hulle ook sekere onderrigdoelwitte na. Hul innerlike oortuigings en siening van die lewe is rigtinggewend oor watter oogmerke hulle sal nastreef. Die stel van doelwitte vorm immers 'n integrale deel van enige onderrig.

Dit wat vir die gemeenskap belangrik is, bepaal in die reël watter formele doelwitte die gemeenskap se skolestelsel sal nastreef. Die staat reflekteer byvoorbeeld die breë gemeenskap se verwagting deur 'n aantal uitkomst daarteen te stel wat die leerlinge dan op sekere uittreevlakke moet bereik. Van leerlinge in graad drie word byvoorbeeld 'n sekere taal- of wiskundevaardigheid vereis voordat hulle na graad vier bevorder kan word. Hierdie oogmerke van die staat is dikwels sterk ideologies van aard. Aspekte soos nasiebou, sosiale geregtigheid en godsdiensgelykheid staan byvoorbeeld in die sillabus van die Suid-Afrikaanse Lewensoriëntering voorop. Daardeur poog die owerheid om "goeie" landsburgers te kry wat aan sy vereistes voldoen.

Die dinge waaraan 'n onderwyser waarde heg, speel net so 'n belangrike rol in die dag tot dag onderrig. Al formuleer onderwysers selde hul persoonlike doelwitte op 'n formele wyse, beteken dit beslis nie dat hulle nie ook sekere doelwitte nastreef nie. Onderwysers wat byvoorbeeld baie waarde aan leerlinge se menswaardigheid heg, mag sonder om dit self te besef, moeite doen om 'n kultuur van menseregte by leerlinge te vestig. Die doel van ander is weer om leerlinge op te lei om ten alle koste te presteer, 'n soort pragmatisme. Gelowige onderwysers beklemtoon weer die doel om leerlinge te leer om die Here in alles te dien. So kan daar uiteenlopende onderrigbenaderings tussen personeel van dieselfde skool voorkom. Alle onderwysers het nie noodwendig dieselfde doel voor oë nie, selfs al word dieselfde leerinhoud behandel.

Doel van Christelike onderwys

Vir gelowige onderwysers sal die wyse waarop hulle na God en sy Woord kyk, die aard en karakter van hul onderrig bepaal. Onderwysers wat God as koning oor alle lewensterreine (ook die onderwys) sien en erken, sal vanuit hierdie begroning hul taak verrig. Vir sulke onderwysers het alle akademiese, sport, kulturele en sosiale aktiwiteite wat by die skool plaasvind slegs een doel. Hierdie oorkoepelende doel vind ons in die eerste sendbrief van die apostel Paulus aan die Korintiërs as hy beveel dat hulle alles tot eer en verheerliking van God moet doen. Die eer van God sal en moet gelowige onderwysers se doen en late rig. Dan het die graad sewe Tegnologie sillabus byvoorbeeld nie allereers ten doel om leerlinge tegnologie geletterd te laat nie, maar eerder om hulle te leer om God in en deur die tegnologie te dien en te verheerlik. Dieselfde beginsel geld in alle ander vakgebiede.

Vanuit God se eer as die oorkoepelende doel vir gelowiges se lewens kan 'n meer gerigte en konkrete doel vir Christelike onderwys geformuleer word. In sy tweede brief aan die jong Timoteüs skryf die apostel Paulus dat die hele Skrif deur God ingegee is om mense deur lering, weerlegging, teregwysing en onderwysing tot volkome te lei; volkome toegerus vir elke goeie werk. Al handel die betrokke gedeelte nie direk oor die opvoeding van kinders nie, het dit tog direkte toepassingswaarde vir beide leerlinge en onderwysers vandag. Die doel van Christelike onderwys is immers om leerlinge tot volwassenheid in Christus te lei sodat hulle God se wil kan doen en Hom kan verheerlik. Daarom doen gelowige onderwysers moeite om die leerlinge na behore te leer lees, skryf en reken. Leerlinge moet immers van jongs af toegerus word om hul latere roeping as loodgieters, tandartse of landbouers in gehoorsaamheid aan die Here, te kan uitleef.

*Christelike
onderwys
het ten doel
om leerlinge
te leer om
in die regte
verhouding
met God te
leef.*

Verdere doelwitte met Christelike onderwys

In die Bybel vind ons 'n hele paar doelwitte wat ouers, onderwysers en ander leermeesters onder leiding van die Heilige Gees moet nastreef om hul kinders of leerlinge tot geestelike volwassenheid te begelei. Dit sluit onder andere die volgende in:

- Om leerlinge te begelei sodat hulle God leer ken in en deur sy Woord. Leerlinge kan die Here net reg dien as hulle sy wil reg leer ken. Daarom het Christelike onderwys altyd ten doel om die norme wat God in sy Woord openbaar, aan die leerlinge oor te dra. As leerlinge God se wese reg leer ken, leer hulle ook om al meer op Hom te vertrou. Dit is die ware geloof. Christen-onderwysers doen daarom moeite om hulself te verdiep in die rykdom van God se Woord sodat hulle sy wil en die norme wat Hy in sy Woord neerlê aan die volgende geslag kan verkondig. Christelike onderwys het immers ten doel om aan leerlinge te leer dat God almagtig, regverdig, genadig, barmhartig en liefderyk is.
- Om nie net bewus te wees van God se skepping nie, maar om dit ook reg te verstaan. Leerlinge moet leer om God se hand in die samehang en integrasie van alle dinge raak te sien. Daarom het Christelike onderwys altyd ten doel om die geskape dinge in God se lig te sien en te beoordeel. Leerlinge in die Natuur- en Skeikunde klas moet byvoorbeeld leer dat God nie net die natuurkragte wat bestudeer word, daargestel het nie, maar dit steeds deur sy ewige krag onderhou. Christelike onderwys het dus ten doel om aan leerlinge te toon dat alle fasette van hul lewens, op alle terreine van die samelewing en ook God se skepping, aan God se ewige koningskap onderdanig gestel moet word.

- Om leerlinge in hul onderskeie fases van ontwikkeling te begelei. Leerlinge moet hul eie sondige natuur goed leer ken en weet hoe belangrik dit is om voortdurend hul denke en daade terug na God se wil te reformeer. Daarom het Christelike onderwys altyd ten doel om leerlinge se Christelike karakter te vorm. Leerlinge in die Lewensoriënteringklas moet byvoorbeeld leer dat dit dwaas is om op hul eie insigte of vermoëns te vertrou. Veel eerder moet hulle van jongs af oefen om die Here met hulle hele hart, siel en verstand lief te hê en op Hom alleen te vertrou.
- Om verhoudings op die regte basis te stig en te onderhou. Leerlinge moet weet dat die morele waardes wat hulle ervaar teenoor ander mense op Bybelse norme gegrond moet wees. Daarom het Christelike onderwys altyd ten doel om aan leerlinge te toon hoe hulle teenoor ander persone, buite sowel as binne hul geloofsgemeenskap, moet optree. Leerlinge moet byvoorbeeld in Afrikaans en Engels leer om netjies en beleefd met hul naaste te kommunikeer. In Ekonomiese en Bestuurwetenskappe moet leerlinge weer leer om die belange van hul naaste ook in die ekonomie te eerbiedig. Daardeur wil Christelike onderwys 'n gesonde Godvresende gemeenskap skep.

Samevattend het Christelike onderwys ten doel om leerlinge te leer om in die regte verhouding met God te leef. Leerlinge moet hulle eie ongeregtheid grondig ken en op grond daarvan besef hoe afhanklik hulle is van Jesus Christus se verlossingswerk aan die kruis. Uit dankbaarheid vir hierdie reddende genade moet hulle hulself ten doel stel om God te gehoorsaam en Hom met hul hele wese te dien. Wat 'n voorreg is dit nie vir gelowige onderwysers om hierdie doelwit elke dag in die uitvoering van hul dagtaak te mag ervaar nie!

Die stel van doelwitte in die praktyk

In die praktyk rus daar 'n groot en verantwoordelike taak op gelowige onderwysers. Van hulle word verwag om deurlopend te besin of hul nog Christus se wil voor oë het, en of hulle nie dalk hul eie of die sekulêre samelewing se oogmerke najaag nie. Dit kan so maklik gebeur dat selfs gelowige onderwysers meegesleur word deur 'n strewe om van leerlinge 'n "sukses" in die wêreld te maak. Dan gaan dit nie meer oor die eer van God nie, maar eerder daarvoor om vir die leerlinge die bes moontlike voorsprong in die lewe te gee. Vra die Here in gebed om wysheid en insig, sodat jy nie net die regte doelwitte daarstel nie, maar dit ook op die regte wyse sal nastreef.

Die feit dat leerlinge weens hul sondige aard ook geneig is om die wêreld en al sy begeerlikhede te soek, bemoeilik Christen-onderwysers se taak. Leerlinge is van nature geneig om hul eie doelwitte voorop te stel en sal maklik 'n selfgesentreerde lewe leef. Daarom is skoolopleiding vir baie leerlinge slegs die weg na finansiële welvaart wat hulle so gou as moontlik agter die rug wil kry om hul eintlike doel te bereik. Slaag onderwysers egter daarin om leerlinge in afhanklikheid van die Here te leer leef, gaan Jesus se woorde aan die owerpriesters en skrifgeleerdes al meer in vervulling dat kinders en suigeling vir God die lof sal toebring wat Hy vir Homself berei het. Sulke lofuiting aan die Here druk die bese weg.

Aspekte ter oorweging

Dink krities na oor hoeveel tyd jy aan die volgende aktiwiteite bestee. Waarop kan jy moontlik verbeter?

- Oordink jy gereeld wat Christelike onderwys ten doel het en hoe jy hierdie oogmerke in die praktyk van elke dag se onderwys kan verwesenlik?
- Formuleer jy duidelike doelwitte in jou vakgebied om na te streef en verduidelik jy dit aan jou leerlinge?

Stel 'n lys van die oogmerke op wat jy graag met jou onderrig sal wil bereik. Motiveer waarom juis hierdie spesifieke doelwitte vir jou belangrik is.

Die dinge waaraan 'n onderwyser waarde heg, speel 'n belangrike rol in die dag tot dag onderrig. Gelowige onderwysers moet die doel om leerlinge te leer om die Here in alles te dien, beklemtoon. Vanuit God se eer as die oorkoepelende doel vir gelowiges se lewens kan 'n meer gerigte en konkrete doel vir Christelike onderwys geformuleer word.

HOOFTUK

---

3 Die morele vorming van leerlinge

Doelwitte

Om leerlinge te leer wat goed en kwaad, reg en verkeerd is, is een van die onderwyser se belangrikste take. Om dit op die regte manier in elkeen van die leerlinge se ontwikkelingsfases te doen, moet die onderwyser elke fase reg verstaan en hanteer. 'n Leerling wat deur God se Gees en Woord gevorm is, kan sy of haar roeping getrou uitleef.

Waarom is leerlinge se morele vorming so belangrik?

Die Here werk dit in gelowiges sowel as ongelowiges se harte om sekere morele waardes te gehoorsaam. Onderwysers kan dus 'n mate van orde skep waarbinne alle leerlinge kan funksioneer. Leerlinge afkomstig vanuit verskillende geloofsoortuigings sal byvoorbeeld saamstem dat dit verkeerd is om tydens eksamens af te skryf of om hul maats se eiendom te steel. Was dit nie vir God se genade in dié verband nie, sou totale chaos geheers het en sou geen onderrig kon plaasvind nie. Dit beteken egter nie dat die leerlinge oor die vermoë beskik om in alles tussen "reg" en "verkeerd" te onderskei nie. Selfs gelowige leerlinge is weens hul sondige aard van nature geneig om eerder vir die verkeerde te kies. Genadiglik kom die Here die mens in sy Woord tegemoet deur duidelike norme te gee waarvolgens hy sy lewe moet inrig.

Gelowige ouers en onderwysers doen moeite om die Skrifwaarhede aan hul kinders te onderrig, soos dat jy aan ander persone moet goed doen. Hulle beseft dat die leerlinge God net in gehoorsaamheid kan dien as hulle sy verbondsbevele, -beloftes en -wraak reg vanuit sy Woord leer ken en hul lewens daarvolgens inrig. Sulke onderwysers is dankbaar as hulle sien hoe die leerlinge al meer tussen "reg" en "verkeerd" begin onderskei en dit ook aktief in hul alledaagse lewens toepas. 'n Kollega het byvoorbeeld vertel hoe bly sy was toe 'n leerling in graad twee aan sy klasmaats verduidelik dat die Here van hulle verwag om die skool se tuinwerkers met eerbied en respek te behandel. Sy kon in die praktyk sien hoe die Here die werk van haar hande bevestig. 'n Maklike taak is dit egter nie. Daarom is dit noodsaaklik dat elke gelowige onderwyser aktief sal meewerk aan die morele vorming van die leerlinge.

Die morele ontwikkeling by voorskoolse kinders

Morele denke, gedrag en gevoelens kan reeds na 18 maande by kleuters waargeneem word. Hul verstand en taalvermoë het gewoonlik in so 'n mate ontwikkel dat hulle sekere gedragsreëls kan verstaan en daarvolgens begin optree of met opset weier om dit te gehoorsaam. Kleuters sal byvoorbeeld hul oë toehou tydens gebed of 'n maatjie ophelp wat geval het. Na drie jaar beskik hulle oor die vermoë om hul eie gedrag te beheers en kan hulle begin om ongewenste gedrag te vermy. Kleuters sal byvoorbeeld weier om voor mekaar te verkleed, of bewustelik ophou vloek as hulle besef dat dit verkeerd is. Hulle voel trots as hulle gedrag met dit wat van hulle verwag word ooreenstem en raak ontsteld as hulle 'n reël oortree. Dink maar net aan die reaksie van 'n kleuter as hy of sy per ongeluk koeldrank mors of 'n glas breek.

Die leerlinge se vroeë morele ontwikkeling is uiters belangrik aangesien dit die basis lê vir hul latere morele ontwikkeling. Kleuterskoolonderwyseresse moenie dink, omdat hul leerlinge nie alles wat plaasvind ten volle kan verstaan, dit geen invloed op hul denke en dade uitoefen nie. Al kan hulle min onthou van 'n gedeelte wat uit die Bybel gelees word of al sukkel hulle om hul oë tydens 'n gebed toe te hou, leer hulle tog belangrike morele waardes daardeur aan. In hul onderwysers se optrede sien die leerlinge wat dit beteken om eerbiedig te wees. Hulle raak ook daarvan bewus dat daar 'n almagtige God is wat, al kan hulle Hom nie sien nie, die onderwysers se doen en late rig. Op so 'n wyse begin hulle reeds ontsag vir God ontwikkel, selfs al ken hulle Hom nog nie soos Hy Homself in sy Woord aan hulle bekend maak nie.

Die morele ontwikkeling van laerskoolleerlinge

Die tydperk tussen leerlinge se sesde en twaalfde lewensjaar staan as hul middeljare bekend. Dit is 'n tydperk van relatiewe rustigheid voordat die leerlinge in adolessensie inbeweeg. Tydens die eerste deel van hierdie fase (ongeveer ses tot nege jaar) raak leerlinge van reëls bewus en gehoorsaam hulle dit gewoonlik nougeset. Leerlinge wat byvoorbeeld pouses saam albasters speel, weet presies wat die reëls is en diegene wat hulle nie daarby wil hou nie, word verbied om verder saam te speel. Die reëls word gewoonlik so streng nagevolg dat daar min ruimte vir versagtende omstandighede is. 'n Leerling in hierdie fase sal byvoorbeeld vies wees vir 'n maat wat by die snoepie se ry indruk deur by 'n maat te kom staan en gesels. Reëls word gewoonlik uit vrees vir straf nagekom en diegene wat 'n reël oortree, word spontaan by die onderwyser aangekla.

Tydens die tweede deel van hierdie fase (ongeveer tien tot twaalf jaar) begin die leerlinge al meer buigsaam optree. Hulle besef dat sekere reëls, soos om sonder toestemming die klaskamer te verlaat, maar gebreek mag word, mits dit in hulle belang is. Die motief van die oortreder word ook in berekening gebring. 'n Leerling wat met opset 'n stoel breek, verdien byvoorbeeld volgens hulle 'n swaarder straf as 'n iemand wat dit per ongeluk gedoen het. Hulle besef verder dat reëls nie absoluut is nie en daarom soms bevraagteken mag word. Leerlinge sal byvoorbeeld by hul onderwysers wil weet waarom hulle nie gedurende periodes mag eet nie of waarom hulle in rye moet loop gedurende klaswisseling. Reëls word nie meer onvoorwaardelik nagevolg nie, maar slegs in soverre hulle daartoe verplig word of inherent daaraan glo.

*Leerlinge
moet hulle
onderwysers
gehoorsaam
omdat die
Here dit van
hulle verwag.*

Onderwysers wat in hierdie fase skoolhou, moet gereeld hul leerlinge daarop wys dat reëls in hulself geen waarde het nie. Die reëls wat vandag geld, kan môre gewysig word. Reëls het alleen waarde in dié mate waarop hulle op iets groters dui. Die wedstrydreëls het byvoorbeeld ten doel om aan die spelers te verduidelik hoe hulle tydens 'n wedstryd moet optree. Met die norme in die Bybel wat leerlinge moet aanleer, is dit presies dieselfde. Ook dit dui op iets groters, naamlik wat God se wil is. Jesus Christus bevestig hierdie beginsel as Hy aan die Fariseërs sê dat Hy ook Here van die sabbat is. Want vir hulle was die wet oor die sabbat belangrik en nie Christus wat die Here van die wet is nie. Die regte denkwysie in die verband moet van jongs af by leerlinge ingeskerp word. Leerlinge moet hulle onderwysers gehoorsaam omdat die Here dit van hulle verwag en nie bloot omdat die skoolreëls dit so bepaal nie. Dit verklaar ook waarom sekere reëls, soos dat leerlinge hulle besittings moet oppas, net soos die wil van die Here, onveranderlik sal bly vasstaan.

Die morele ontwikkeling van hoërskoolleerlinge

Gedurende vroeë adolessensie (13 tot 15 jaar) begin leerlinge hul eie persoonlike waardestelsel ontwikkel. In baie gevalle gaan dit met baie moeite en stryd gepaard. Leerlinge begin ewe skielik bestaande waardes bevraagteken of daag selfs sekere waardes openlik uit. Hulle sal byvoorbeeld daarop aandring dat die onderwysers vir hulle 'n disko by die skool moet reël, terwyl ander leerlinge weer met mekaar sal afsprek om saam 'n sigaret of twee op die speelterrein te rook. Hierdie fase word dan ook gekenmerk deur gereelde konflikte tussen leerlinge en hul onderwysers. Dit verg soms baie selfbeheersing om jou te weerhou van 'n snedige opmerking vir leerlinge wat doelbewus alle reëls ignoreer of selfs uitdaag.

Vir baie Christen-onderwysers is dit moeilik om te aanvaar dat selfs gelowige leerlinge oënskynlik hul waardes konformeer aan die sienings van hul portuurgroep. In baie gevalle is dit egter bloot leerlinge se manier om reaksie op hul eie denke en dade te ontlok. 'n Leerling sal byvoorbeeld 'n obskure T-hemp dra bloot om te sien hoe sy of haar onderwyser daarop reageer. Daarom is dit van die uiterste belang dat onderwysers nooit hul selfbeheersing verloor deur op leerlinge te skel of skree nie. Onderwysers wat hulle hieraan skuldig maak, moenie dink dat hulle die leerlinge deur hul optrede vir die saak van die Here wen nie. Sulke optrede stoot eerder diegene wat na antwoorde soek, weg.

In die morele vorming van adolessente is twee sake van belang, naamlik "inhoud" en "vorm". Dit wat jy vir die leerling sê sowel as die manier waarop jy dit vir die leerling sê, is belangrik. Leerlinge se verstandelike vermoëns het aan die einde van hierdie fase (16 tot 19 jaar) gewoonlik in so 'n mate ontwikkel dat swak argumente soos "want ek weet beter as jy" of "omdat ek so sê" hulle nie meer sal oortuig nie. Daarteenoor het Bybelse norme en waardes vir gelowige leerlinge gesag en is hulle bereid om hulself gewillig daaraan te onderwerp. Hierdie norme moet egter altyd in 'n gesindheid van liefde, en nie wetties nie, aan leerlinge voorgehou word. Dan maak leerlinge bewus hierdie waardes hul eie en rig hulle hul lewens daarvolgens in.

*Leerlinge
moet van
jongs af
leer om
'n goeie
gewete oor
verskeie
sake te
ontwikkel.*

Die vorming van 'n leerling se gewete

'n Persoon se gewete is 'n tipies menslike eienskap waarvolgens 'n persoon voor sy siel weet dat dit wat hy doen, reg of verkeerd is. 'n Dogter sal byvoorbeeld skuldig voel as sy bewus 'n leuen aan haar onderwyser oor haar afwesigheid vir 'n toets vertel. Die leerlinge moet egter van jongs af leer om 'n goeie gewete oor verskeie sake te ontwikkel. As 'n seun byvoorbeeld nooit geleer het om boeke met respek te hanteer nie, sal sy gewete hom nie aankla as hy in 'n biblioteekboek krap of aantekeninge daarin maak nie. In die vorming van 'n leerling se gewete speel sy ouers, maats en veral ook die onderwyser 'n sleutelrol. Gelowige onderwysers demonstreer daarom bewus aan hul leerlinge wat dit beteken om betroubaar, hardwerkend en lojaal maar ook vergewensgesind, liefderyk en vredeliewend te wees. 'n Leerling leer hierdie eienskappe primêr deur 'n onderwyser se voorbeeld. 'n Kollega het vertel dat sy haar omgee vir leerlinge met leergestremdhede by haar juffrou graad vier geleer het. Die voorbeeld wat haar juffrou gestel het, het haar lewe verander.

Alle mense se gewetens is nie noodwendig in lyn met dit wat God in sy Woord beveel nie. In sekere kulture is dit byvoorbeeld eties aanvaarbaar as 'n man sy vrou fisies aanrand. By Christene is die regverdiging van sulke optrede ondenkbaar aangesien 'n gelowige se gewete in lyn met God se Gees en Woord optree. Kinders van die Here sal dus nie direk teen hul Vader se wil ingaan sonder dat dit hul gewete hinder nie. Die apostel Paulus bevestig dit in sy brief aan die Romeine dat God se Gees saam met hulle gees getuig dat hul kinders van God is. Die verkondiging van God se Woord werk dit in ons gewete om tussen "reg" en "verkeerd" te kan onderskei. Gelowige onderwysers wat dit besef, doen moeite om God se Woord aan hul leerlinge te bedien. Op so 'n wyse ontwikkel leerlinge 'n goeie gewete wat hulle sal aankla as hulle in stryd met die wil van God optree.

Aspekte ter oorweging:

Verdeel in groepe van vier persone. Bespreek in julle groepe die volgende vrae:

1. Hoe hanteer jy 'n kleuter van twee jaar oud wat bewus weier om stil te sit as daar uit die Woord gelees word?
2. Hoe sal jy 'n adolessent antwoord wat sê dat moraliteit mense se denke oor sake is en dus geen waarde vir gelowiges het nie?

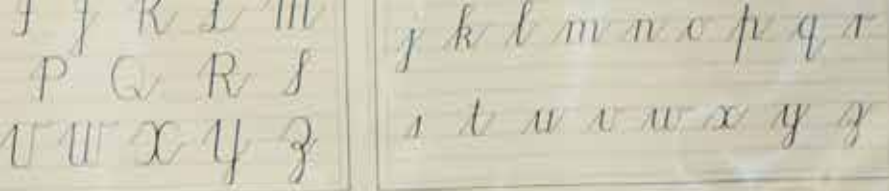
*Gelowige onderwysers
doen moeite om die
Skrifwaarhede aan hul
leerlinge te onderrig.
Hulle beseef dat die
leerlinge God net
in gehoorsaamheid
kan dien as hulle
sy verbondsbevele,
-beloftes en -wraak
reg vanuit sy Woord
leer ken en hul lewens
daarvolgens inrig. Dit
is noodsaaklik dat elke
gelowige onderwyser
aktief sal meewerk aan
die morele vorming van
die leerlinge.*

A classroom scene with several young students. In the foreground, two girls in red and white checkered school uniforms are looking towards the right. In the background, other students are visible, some looking at educational posters on the wall. One poster is titled 'WERWELDIERE' (World Animals) and another is 'HUMAN BODY CHART 2 THE MUSCULAR SYS'. The overall atmosphere is educational and active.

HOOFSTUK

4

Die vorming
van leerlinge
in praktyk

Doelwitte

Om leerlinge se denke te vorm is geen maklike taak nie aangesien daar baie dinge in die samelewing is wat 'n invloed op hul denke uitoefen. Gelowige onderwysers werk daarom hard om leerlinge sover moontlik te vorm om volgelinge van Jesus Christus te wees.

Volle potensiaalontwikkeling

Sommige ouers verwag van hul kinders om iets te bereik wat hulself nooit kon vermag nie. 'n Ouer het byvoorbeeld aan die skool se personeel gesê dat sy dogter 95% in Wiskunde moet behaal aangesien sy eendag medies moet gaan studeer. Al was sy 'n ondergemiddelde leerling was daar by hom geen twyfel dat sy 'n mediese dokter sou word nie. Sulke ouers is dikwels van oortuiging dat dit die onderwysers se verantwoordelikheid is om te verseker dat hul kinders goed presteer. En as 'n leerling se prestasie dan nie aan die ouer se verwagtinge voldoen nie, is dit die juffrou se skuld wat die somme swak verduidelik het of die meneer wat nie weet hoe om met die leerlinge te werk nie. Hulle sukkel om in te sien dat hul kinders nie noodwendig oor die vermoë beskik om doelwitte wat hulle aan hul kinders voorhou, te bereik nie.

Sekere skole speel in hulle bemerkingstrategie juis op hierdie verwagtinge van ouers in om leerlinge vir hul skool te werf. Leuses soos “Die skool waar elke leerling 'n wenner is” of “Die skool waar elkeen sy volle potensiaal bereik” kom algemeen voor. Skoolgemeenskappe wat hierdie oogmerke nastreef, is gewoonlik baie prestasiegedrewe. Sukses word volgens hulle gemeet aan die leerling se vermoë om op een of ander vlak bo die res uit te styg. Soms word selfs verkondig dat die Here van leerlinge verwag om te presteer. Leerlinge wat nie in die koor wil sing of aan sport wil deelneem nie, word verkwalik omdat hulle kwansuis nie hul Godgegewe talente na behore ontwikkel nie. In dit alles eien een of ander onderwyser gewoonlik vir hom of haar die reg toe om self te bepaal waarin die Here wil hê die leerlinge moet presteer.

Gelowige onderwysers moet hulself nie deur so 'n wêreldse sienswyse, met 'n Christelike sousie oorgiet, laat mislei nie. Nêrens in die Bybel lees ons dat die Here wil hê dat 'n leerling in atletiek moet uitblink of ses onderskeidings in matriek moet behaal nie. Wat die Bybel ons wel leer, is dat kinders moet leer om hulle talente tot eer van die Here en in diens van hul naaste aan te wend. Dit is waartoe die Here elke leerling roep en hierin moet gelowige onderwysers hul leerlinge toerus. Leerlinge moet daarna streef om hulle “volle potensiaal” nie in mense se oë nie, maar volgens Bybelse norme, te bereik. Dan wil hulle deur hul sang God verheerlik of doen hulle akademies hul bes, sodat hulle hulself deeglik vir 'n beroep kan bekwaam waarin hulle vir hul naaste, in diens van God, tot diens kan wees.

*'n Gelowige
onderwyser
inspireer
die
leerlinge
deur sy
of haar
voorbeeld.*

Die totale ontwikkeling van 'n kind

Op 'n stadium wou 'n skrifgeleerde by Jesus weet wat die grootste gebod is. Jesus antwoord hom deur te sê dat jy nie net die Here met jou hele hart, liggaam, siel en verstand moet liefhê nie, maar dat jy ook jou naaste moet liefhê soos jouself. Die antwoord wat Jesus aan die skrifgeleerde gee, dwing elke gelowige onderwyser om krities na sy eie optrede teenoor leerlinge te kyk. Getuig jou onderrig daarvan dat jy die leerlinge leer om God met hulle hele wese lief te hê en Hom alleen te dien, of behandel jy maar net wat in die sillabus deur die owerheid voorgeskryf word?

Om die Here met jou verstand lief te hê, mag vir baie onderwysers vreemd op die oor val. Is geloof dan nie 'n gevoel of belewenis nie? En tog leer die Here ons iets meer hieroor in sy Woord. Leerlinge moet van jongs af ook leer om Hom met hulle verstand lief te hê. Onderwysers wat hul leerlinge leer om God se hand in alle dinge, ook hul eie vakgebied, raak te sien, gee uitvoering aan hierdie opdrag. Deur byvoorbeeld vir die leerlinge op God se bewarende hand in die geskiedenis te wys, leer die leerlinge verstaan hoe die Here oor alle dinge, ook hul eie lewens, regeer. Dit werk die dualistiese oortuigings teen, wat leer dat geloof en die alledaagse lewens niks met mekaar te doen het nie.

NOODUITGANG
EMERGENCY EXIT

EMERGENCY EXIT

NOODUITGANG

bboni Christian
Christen

Vir gelowige onderwysers is die kind in sy geheel en daarom ook sy liggaam, belangrik. Van jongs af moet leerlinge leer dat hul liggame 'n tempel van die Here is en dus opgepas en versorg moet word. Onderrig hierin begin vanaf dag een as leerlinge leer om gesonde kos te eet, en gaan reg deur hul skoolloopbaan voort. Onderwysers moet byvoorbeeld deurlopend met leerlinge gesels oor hoe om netjies aan te trek. Al vorm dit nie deel van die formele kurrikulum van 'n skool nie, is die liggaamlike vorming van leerlinge en hul gedrag vir gelowige onderwysers belangrik.

Die Here verwag ook dat leerlinge moet leer wat dit beteken om Hom met 'n warm hart te dien. Geen onderwyser kan sy leerlinge bluf nie. Leerlinge kan in 'n onderwyser se oë en optrede sien of hy of sy self opgewonde is om die Here te dien en of hy of sy net met lippediens besig is. 'n Gelowige onderwyser wat in 'n lewende verhouding met God leef, inspireer deur sy of haar voorbeeld die leerlinge om ook die Here te dien. Hulle kan sien en ervaar wat dit beteken om die Here van ganser harte en met vreugde te dien. So 'n onderwyser is 'n lig op 'n staander wat sy of haar lig so laat skyn dat almal dit kan sien en God daarvoor verheerlik.

Die siel van 'n persoon is die gom wat sy of haar hele wese as 'n eenheid saambind. Dit bepaal wie jy is, jou lewensasem, die hele doel van jou bestaan. As onderwysers deur hul optrede wys dat alle dinge net waarde het as dit in gehoorsaamheid aan en tot eer van God geskied, leer hulle hul leerlinge om God met hulle hele wese te dien. Dan vorm leerlinge se hart, liggaam, siel en verstand 'n eenheid waarmee hulle hul geloof in die praktyk kan uitleef. Dit is nie korrek om 'n oordrewe klem op een van hierdie aspekte soos die leerlinge se akademiese of liggaamlike ontwikkeling te plaas nie. Al hierdie talente van 'n leerlinge se lewe moet eerder in verhouding tot mekaar ontwikkel word, sodat hulle hul hele lewe in diens van die Here kan stel.

Die vorming van leerlinge om verantwoordelikheid te aanvaar

Soms word ouers daarvan beskuldig dat hulle hul kinders oorbeskerm, of dat ander ouers hul kinders verwaarloos. Onderwysers kan hulself ook aan soortgelyke optrede skuldig maak. Al bedoel hulle dit goed, verhoed die oorbeskerming of verwaarloosing van leerlinge dat hulle van “melk” na “vaste kos” kan oorbeweeg. Onderwysers wat senior leerlinge se huiswerk nog vir hulle afskryf of die vrae van ’n toets of eksamen vooraf aan die leerlinge gee, doen niemand ’n guns nie. Dit belemmer eerder die leerlinge se groei na selfstandigheid.

Aan die ander kant kan onderwysers wat ’n sekere klasgroep in hulle denke afskryf omdat hulle ondanks herhaalde waarskuwings steeds nie wil werk nie, hulle aan die verwaarloosing van daardie leerlinge skuldig maak. Geen onderwyser mag besluit dat hy of sy nou genoeg gehad het en dus maar die Here se opdrag tot opvoeding mag verontagsaam nie. Al gaan dit hoe moeilik, moet onderwysers steeds bemoeienis met elke leerling bly maak. Hierin stel die Here vir ons die volmaakte voorbeeld. Al sondig ons daaglik teen sy gebooie, bly Hy genadig. Dieselfde gesindheid moet ook uit gelowige onderwysers se hantering van die leerlinge blyk.

Om die leerlinge aktief tot selfstandigheid te begelei, is nie maklik nie. Onderwysers moet weet wanneer leerlinge die verantwoordelikheid vir sekere take kan begin dra. Die graad een juffrou plak aanvanklik nog werkkaarte in die leerlinge se boeke, maar later moet hulle leer om dit self te doen. So moet leerlinge leer om self hul huiswerk af te skryf, selfstandig te begin studeer en later die verantwoordelikheid vir hul optrede te aanvaar. Dit hou meer in as net hulle formele skoolwerk. Onderwysers moet byvoorbeeld aan seuns leer hoe ’n seun teenoor dogters behoort op te tree. En dan kom daar ’n punt wanneer leerlinge die geleentheid moet ontvang om dit wat hulle geleer het, selfstandig in die praktyk toe te pas. Senior leerlinge moet byvoorbeeld die geleentheid kry om met leerlinge van die ander geslag te sosialiseer. As onderwysers bewustelik begin terugstaan, breek die tyd aan dat leerlinge soos volwassenes primêr die verantwoordelikheid vir hul eie optrede begin dra.

*Ons is in
wêreld,
maar nie
van die
wêreld nie.*

Begeleide konfrontasie

Dit is soms moeilik vir onderwysers om te bepaal waaraan hulle hul leerlinge bloot moet stel en watter dinge hulle van die leerlinge moet weerhou. Is dit byvoorbeeld wys dat die leerlinge 'n sekulêre storieboek lees, of moet alle voorgeskrewe boeke 'n Christelike etos hê? Aan die ander kant moet onderwysers daarteen waak om nie as wêreldvreemd oor te kom nie. Om die lewensverhaal van Sokrates as voorgeskrewe boek vir graad vyf leerlinge voor te lees gaan beslis kontraproduktief wees. Dit verg 'n kritiese ingesteldheid en dikwels baie ure se navorsing om te bepaal watter onderrigmateriaal wel geskik is vir gebruik deur die leerlinge.

Die ouderdom en ontwikkelingsvlak van leerlinge speel uit die aard van die saak 'n groot rol in die besluit wat geneem word. Om leerlinge in graad een van die verskillende wêreldgodsdienste te vertel maak geen sin nie, maar later is dit tog belangrik dat leerlinge meer daarvan moet leer, en moet weet hoe om daarvoor vanuit die Bybel te oordeel. Op 'n soortgelyke wyse moet onderwysers bepaal wanneer die tyd ryp is om sake soos seksuele verhoudings, verslawende middels of selfs die bestaan van God, met hul leerlinge te bespreek. Hierdie en ander soortgelyke sake mag nie geïgnoreer word nie, maar moet op die regte tydstip vanuit 'n Bybelse begroning met die leerlinge bespreek word.

Die Here maak dit duidelik in sy Woord dat ons in die wêreld moet leef, maar nie van die wêreld moet wees nie. In die praktyk beteken dit dat onderwysers aan die een kant nie hul leerlinge wêreldvreemd mag opvoed nie, maar aan die ander kant ook moet leer om nie soos die wêreld te wees nie. Leerlinge moet leer om die geeste in die lug (slegte invloede) te onderskei en aan die hand van die Woord van God weerstand daarteen te bied. Die behandeling van die evolusieteorie in Lewenswetenskap kan as voorbeeld dien. Om die gedeelte wat oor evolusie handel, bloot uit die sillabus weg te laat, maak weinig sin. Onderwysers moet eerder die leerlinge toerus om op 'n geloofs-, maar ook op 'n wetenskaplike vlak daarvoor te kan oordeel. Deur nie weg te skram nie, maar eerder leerlinge te begelei om hierdie en ander soortgelyke sake vanuit Bybelse norme te konfronteer, rus onderwysers hul leerlinge toe om voluit as gelowiges in 'n krom en verdraaide wêreld te lewe.

Aspekte ter oorweging

1. Ontwikkel vir jouself 'n slagspreuk wat jou sal motiveer om die nodige aandag aan die totale ontwikkeling van die leerlinge te gee. Plak dit iewers op waar jy dit gereeld kan sien.
2. Wat is die verskil tussen “jou Godgegewe potensiaal” en om jou te bekwaam om diensbaar te leer lewe?

*Gelowige onderwysers
moet hulself nie deur
'n wêreldse sienswyse
laat mislei nie. Die
Bybel leer ons dat
kinders moet leer
om hulle talente tot
eer van die Here
en in diens van hul
naaste aan te wend.
Hierin moet gelowige
onderwysers hul
leerlinge toerus.
Leerlinge moet daarna
streef om hulle “volle
potensiaal” volgens
Bybelse norme te
bereik.*

HOOFSTUK

---

5 Leer- en gedragsuitdagings

Doelwitte

Die gevolg van sonde word duidelik sigbaar in leerlinge se doen en late. Gelowige onderwysers moet weet hoe om leerlinge met sulke uitdagings reg te hanteer sodat dit nie net tot hulle voordeel strek nie, maar allereers om hulle vir elke goeie werk volkome toe te rus en daardeur by te dra tot die uitbreiding van God se koninkryk op aarde.

Emosionele druk op leerlinge

Die druk waaronder baie leerlinge verkeer, is geweldig. So gebeur dit gereeld dat leerlinge meer as een toets per dag moet skryf en ook nog allerlei werkopdragte moet inhandig. Van sportmanne en -vroue word verwag om te presteer en selfs op kultuur- en sosiale gebied moet leerlinge uithang om nie by hul maats agter te bly nie. Vir sommige leerlinge raak die emosionele druk waaronder hulle verkeer, net te veel en hulle gee eenvoudig moed op. In een so 'n geval het die hoofdogter van 'n buurskool selfmoord gepleeg nadat die verwagtinge wat ander persone van haar gekoester het, haar eenvoudig oorweldig het.

Gelowige onderwysers waak daarteen om nie onnodige, wêreldse druk op hul leerlinge te plaas nie. Hulle besef byvoorbeeld dat laerskoolleerlinge nog kinders is en daarom nie soos volwassenes hoef op te tree of te presteer nie. Hulle oorweldig dus nie die leerlinge met soveel huiswerk dat hulle geen kans kry om te speel en te ontspan nie. Sulke onderwysers besef dat leerlinge se akademiese vordering nie die enigste aspek van waarde is in die vorming van leerlinge se lewens nie. Die boek Prediker leer immers dat kinders ook tyd gegun moet word om hulle kinderjare in verantwoordelikheid voor die Here te geniet.

Positief gestel moet onderwysers die leerlinge van jongs af leer dat elke ding sy bepaalde tyd het. 'n Tyd om op te let in die klas, maar ook 'n tyd om tydens pouses te kan ontspaan. Leerlinge moet ook weet hoe om vir dinge "nee" te kan sê. Daar kom byvoorbeeld 'n punt wanneer genoeg gewerk of geleer is. Hulle moet weet dat die besluit om vir iets "nee" te sê, nie beteken dat hulle teen iets gekant is nie. Dit beteken eerder dat hulle die belangrikste dinge eerste plaas. Daarmee saam moet leerlinge ook in die onderwyser se optrede kan sien wat dit beteken om "tevrede" te wees. Gelowige onderwysers toon hul tevredenheid as die leerlinge 'n taak na die beste van hul vermoë verrig het en weerhou hulle daarvan om die doelpale altyd 'n bietjie hoër te wil skuif. Dit laai nie net onnodig emosionele druk op leerlinge nie, maar weerhou hulle ook daarvan om 'n gevoel van sinvolheid te beleef.

Leerlinge met leerprobleme

In elke skool is daar 'n aantal leerlinge wat akademies sukkel om te presteer. Die meeste van hulle beskik wel oor die intellektuele vermoë om goed te kan vaar, maar wil nie graag hulself met skoolwerk besig hou nie. Veral seuns in hul vroeë adolessensie (13 tot 16 jaar) is geneig om eerder op ander dinge as hul skoolwerk te fokus. Vir sulke leerlinge in die besonder, maar ook vir die res wat wel hard werk, is dit belangrik om te beseef dat hul roeping nie eendag begin as hulle die beroepswêreld betree nie. Die Here roep hulle nou reeds om hulself reg vir die volwasse lewe voor te berei. Gelowige onderwysers sal leerlinge gereeld op hul roeping wys en hulle aanspoor om dit deurlopend te gehoorsaam deur onder andere getrou hul skoolwerk te verrig.

In die meeste skole is daar ook 'n paar leerlinge wat sukkel om by te hou met die aard en omvang van die werk wat die sillabus voorskryf. Al probeer hulle hul bes, sukkel hulle om die neergelegde standaard te bereik. Baie onderwysers sal weet hoe moeilik dit vir Wiskunde-onderwysers is om te aanvaar dat sommige leerlinge net nie daarin kan slaag om sekere werk te bemeester nie. Dit laat die vraag ontstaan tot waar onderwysers se verantwoordelikheid teenoor sulke leerlinge strek. Vir gelowige onderwysers is dit voor die hand liggend dat skole nie net intelligente leerlinge moet akkommodeer nie, maar ook diegene wat minder intelligent is. Hulle vorm deel van Christus se liggaam (die geloofsgemeenskap) en moet daarom deur Christelike skole met ope arms verwelkom word.

*Gelowige
onderwysers
spoor
leerlinge
aan.*

a In Paulus se brief aan die Korintiërs vind ons 'n belangrike norm vir die lewe in die algemeen, maar in besonder ook vir Christelike onderwys. Die apostel Paulus wys ons daarop dat lede van Christus se liggaam (gelowiges) wat minder eerbaar lyk, met meer eer behandel moet word. In onderwyssterme beteken dit dat leerlinge wat sukkel, spesiale aandag moet ontvang. Woorde soos “jy is te onnosel om dit te verstaan” of “dit is bo jou vuurmaakplek” moet sekerlik plek maak vir 'n gesindheid van “kom ek help jou”. Gelowige onderwysers waak daarteen dat hulle nie in navolging van wêreldse standaarde of in hul ywer om hoë akademiese standaarde te handhaaf, wegbeweeg van die Bybelse begroning om die “lammers” op te pas nie. Dit beteken nie dat daar geen leerlinge is wat eerder in 'n skool vir spesiale onderwys tuis hoort nie, maar dan is dit leerlinge met besondere leergestremdhede wat 'n spesiale vorm van onderrig benodig.

Diskriminasie en stereotipering

Diskriminasie en stereotipering kom algemeen in skole voor. Leerlinge sal byvoorbeeld gedurende pouses net met sekere maats speel of hulle sal sekere klasmaats bo ander verkies om saam aan 'n skooltaak te werk. Hierdie vorme van diskriminasie vind op 'n natuurlike wyse plaas sonder dat ander leerlinge daardeur benadeel word. Indien leerlinge se optrede egter ander persone direk of indirek benadeel, is dit onregverdig diskriminasie en moet dit onmiddellik aangespreek word. Gelowige leerlinge (en selfs onderwysers) kan hulself baie maklik aan een of ander vorm van diskriminasie skuldig maak. Dink maar net aan al die rassitiese grappies wat gereeld vertel word, wat ander bevolkingsgroepe as minderwaardig of baasspelerig voorstel. Daardeur ontnem jy sulke persone van hul menswaardigheid.

Gelowige onderwysers moet toesien dat leerlinge nie bewustelik, deur byvoorbeeld skinderstories te versprei, of onbewustelik deur byvoorbeeld 'n negatiewe liggaamshouding uit te straal, ander leerlinge afkraak nie. Wys jou leerlinge eerder daarop dat God nie net alle mense geskape het nie, maar dat alle mense, hulle ingesluit, ook daaglik teen Hom sondig. Voor God het geen mens dus rede om in hom- of haarself te roem nie. Leerlinge wat dit besef, sal nie op ander leerlinge neersien of hulself as verhewe bo die res beskou nie. Gelowige onderwysers wys ook deur hul voorbeeld wat dit beteken om God se reddende genade hul eie te maak deur soos Christus in liefde teenoor alle mense op te tree. In plaas daarvan dat leerlinge mekaar op 'n negatiewe wyse rassities of seksities stereotipeer, leer hulle eerder om mekaar se belange in liefde op hul hart te dra.

*Leerlinge
moet hulle
lewens
volgens
Bybelse
norme en
waardes
inrig.*

Misbruik van substansie

Die misbruik van drank, dwelms en ander verslawende middels is 'n probleem wat ongelukkig ook sy kop in Christelike skole uitsteek. Ek onthou byvoorbeeld goed hoe ontsteld sekere ouers was toe dit aan die lig kom dat van hul kinders 'n paar drankies tydens 'n sporttoer gedrink het. Dit mag dalk vir sommige persone na onskuldige tienerpret gelyk het, maar hierin lê nietemin 'n groot gevaar opgesluit. Baie leerlinge rook of drink aanvanklik net vir die pret of die stoutigheid, maar kort voor lank word dit 'n verslawende gewoonte waarvan hulle sukkel om te ontsnap. Waar hulle liggame aanvanklik sukkel om die rook, drank of dwelms te hanteer, sukkel hulle later om normaal daarsonder te kan funksioneer.

Die fout wat baie gelowige onderwysers dikwels begaan, is om te maak of die probleem nie bestaan nie of om te dink dat ouers dit self moet hanteer. Maar al is ouers se betrokkenheid van kardinale belang, ontnem dit nie onderwysers van hul verantwoordelikheid om ook daarmee te handel nie.

As voorkomende maatreël moet onderwysers eerstens op hul eie optrede let. Dit help nie jy praat met die leerlinge oor drankmisbruik as jou eie optrede jou woorde weerspreek nie. Verder moet gereeld met die leerlinge oor die maak van die regte keuses gesels word. Leerlinge moet weet dat as hulle wil kies, hulle hul lewens volgens Bybelse norme en waardes moet inrig. Dan berokken jy nie jou eie liggaam of ander persone skade deur op 'n onwelvoeglike wyse op te tree nie.

Teen leerlinge wat hulle wel aan sulke gedrag skuldig maak, moet in liefde, maar ferm opgetree word. Hulle moet weet dat sulke gedrag teen die wil van die Here ingaan en hulle hulself dus daarvan moet weerhou (bekeer). In gevalle waar leerlinge nie van hul verkeerde optrede wil afsien nie, mag dit selfs nodig wees om sulke leerlinge te skors. Die belange van die oortreder mag nooit ten koste van die heil van die ander leerlinge vooropgestel word nie.

Boeliegedrag

Om iemand te boelie beteken om iemand seer te maak deur jou optrede en uitsprake, of om iemand te dwing om iets teen sy of haar wil te doen. Boeliegedrag kom in sekere skole meer algemeen as by ander voor. Baie hang af van hoe ernstig die skoolhoof en onderwysers die probleem aanspreek. Boelie is die gevolg van die stukkende wêreld waarbinne ons leef. Die Here verwag van ons om ons naaste se belange op die hart te dra, maar die mens in die algemeen is van nature geneig om presies die teenoorgestelde te doen. Baie leerlinge sukkel byvoorbeeld om tussen terg en boelie te onderskei. Hulle dink hulle maak net 'n oulike grappie of is besig met 'n goedige gespot en kom eers later agter dat hulle die ander persoon gekwets of seer gemaak het. Dan is daar ook diegene wat bewustelik ander leerlinge afknou of verkleineer. Daardeur benadeel die boelie nie net sy slagoffer nie, maar ook die groep en homself.

Vir 'n Christen-onderwyser is enige vorm van boelie onaanvaarbaar. Dit druis direk teen God se bevel in om jou naaste lief te hê soos jouself. Dit kan help om met leerlinge te gesels oor die wyse waarop hulle teenoor mekaar optree. Laat hulle saam besluit watter gedrag aanvaarbaar en watter optrede onaanvaarbaar is. Daardeur word leerlinge sensitief gemaak vir die wyse waarop hulle teenoor hul maats, of hoe hul maats onderling teenoor mekaar optree. Teen die leerlinge wat steeds ander leerlinge afknou of kwets, moet ferm opgetree word. Roep die skuldige eenkant en wys hom of haar daarop dat hy of sy direk teen God se wil optree. In gevalle waar dit nodig blyk om 'n leerling te straf, kan die skuldige vir 'n tyd lank aan die groep onttrek word aangesien hulle gewoonlik floreer op die aandag wat hul optrede by hul maats ontlok.

Dit spreek vanself dat Christen-onderwysers hulself ook nie aan die boelie van leerlinge mag skuldig maak nie. Dit gebeur as onderwysers hul gesagsposisie misbruik deur afbrekende opmerkings te maak soos "julle is pateties" of die leerlinge fisies afknou deur byvoorbeeld hul hare te trek. Onderwysers wat hulself aan sulke optrede skuldig maak, gee nie gehoor aan die Here se Woord dat selfbeheersing een van die vrugte van sy Gees is nie. Gelowige onderwysers mag dit immers nooit uit die oog verloor dat hulle God se beeld aan hulle leerlinge voorhou nie.

Aspekte ter oorweging

Bespreek die volgende punte in groepsverband:

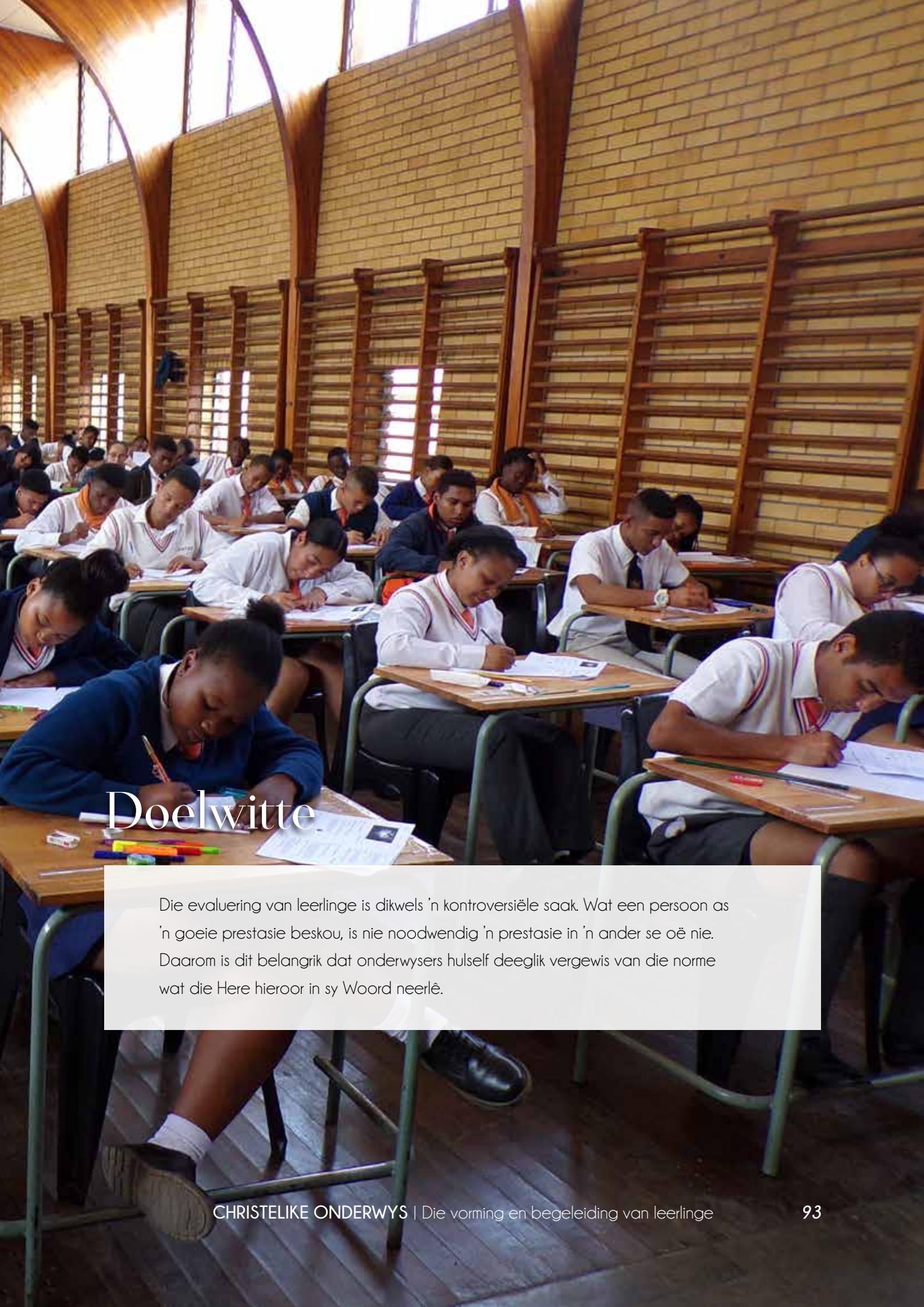
1. Hoe kan gelowige onderwysers weet dat hulle kennis dra van wat in hul leerlinge se lewens gebeur?
2. Wanneer is dit nodig om 'n leerling permanent uit 'n skool te skors weens sy of haar wangedrag?
3. Hoe kan boeliegedrag voorkom word?

*Gelowige onderwysers
waak daarteen om nie
onnodige, wêreldse druk op
hul leerlinge te plaas nie.
Hulle moet die leerlinge
leer dat elke ding sy
bepaalde tyd het. Gelowige
onderwysers sal leerlinge
gereeld op hul roeping wys
en hulle aanspoor om dit
deurlopend te gehoorsaam.
Hulle wys hulle leerlinge
daarop dat God alle mense
uniek geskape het, en wys
ook deur hul voorbeeld
wat dit beteken om soos
Christus in liefde teenoor
alle mense op te tree.*

HOOFSTUK

---

6 Evaluering, prestasie en beloning

Doelwitte

Die evaluering van leerlinge is dikwels 'n kontroversiële saak. Wat een persoon as 'n goeie prestasie beskou, is nie noodwendig 'n prestasie in 'n ander se oë nie. Daarom is dit belangrik dat onderwysers hulself deeglik vergewis van die norme wat die Here hieroor in sy Woord neerlê.

Friday

Seasons

Yesterday Today Tomorrow

r r r
 rat rose ri
 Δ Δ Δ Δ Δ Δ Δ Δ

Soekie Krog and Te
 Stories

CASTLE
 ...
 ...
 ...

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Homework

Sheep

Sheep

Sheep

Sheep

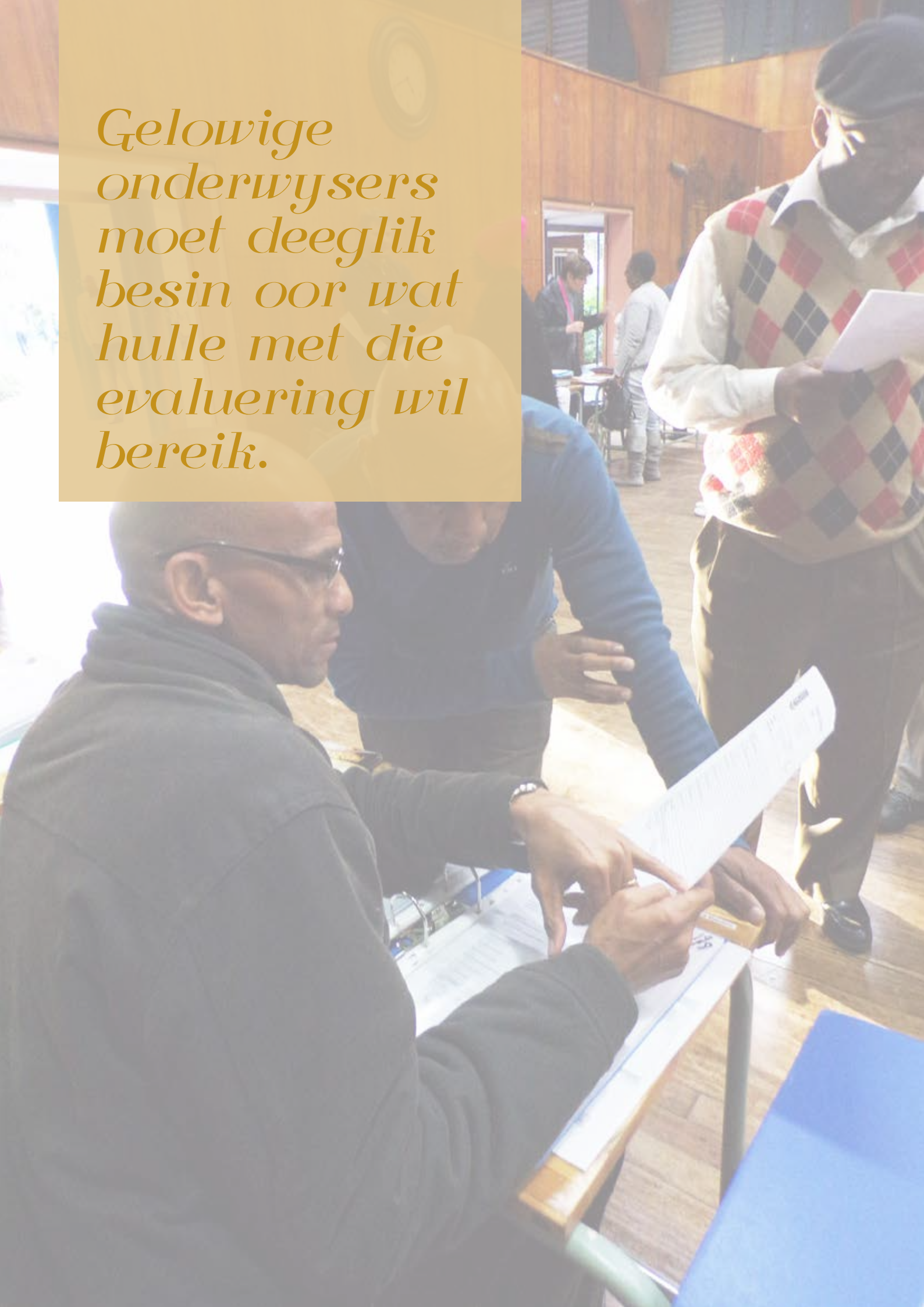
Evaluering, 'n integrale deel van onderwys

Onderwysers neem daagliks verskeie besluite wat op hul eie evaluering van sake berus. Dit stel hulle in staat om hul onderrig- en leerstrategieë waar nodig aan te pas en te verbeter. Die evaluering of assessering wat plaasvind, behels veel meer as net die skryf van 'n formele toets of die aflê van 'n eksamen. Informele evaluering speel 'n ewe groot rol en het net soveel waarde. Dit sluit aspekte in soos om vas te stel of leerlinge oplet gedurende 'n les of dat 'n leerling meer emosionele ondersteuning benodig.

Vanuit die Skrif is dit duidelik dat die Here elke persoon nie net ken nie, maar elkeen ook beoordeel. In die briewe aan die sewe gemeentes wat in die boek Openbaring opgeteken is, word die gemeentes deur die Here tot verantwoording geroep. Dieselfde beginsel geld vandag nog steeds. Elke persoon, ook 'n onderwyser, moet rekenskap gee oor sy of haar doen en late. Volvoer jy as onderwyser nog jou roeping om op die leerlinge se optrede te let? En evalueer jy nog in hoe 'n mate die "onervarenes" leer om tussen reg en verkeerd te onderskei? Onderwysers wat so optree, sien dit raak as daar sake is wat reggestel moet word.

Die Skrif waarsku wel dat niemand oor 'n ander persoon se hartingesteldheid mag oordeel nie. Geen onderwyser kan in 'n leerling se hart kyk en seker wees wat sy of haar bedoeling is nie. Wees daarom versigtig om te oordeel, want met die maat waarmee jy oordeel, sal jy ook geoordeel word. Opmerkings soos "dit is vir my duidelik dat jy nie die Here wil dien nie" of "jy is 'n satanskind", mag deur geen onderwyser geuiter word nie, selfs al het 'n leerling hom- of haarself aan 'n ernstige oortreding skuldig gemaak. Veroordeel die verkeerde daad, maar waak daarteen dat jy nie in 'n oomblik van woede 'n kind se hartingesteldheid veroordeel nie. Dit kom slegs die Here toe om daarvoor te oordeel.

*Gelowige
onderwysers
moet deeglik
besin oor wat
hulle met die
evaluering wil
bereik.*

Oogmerke met evaluering

Gelowige onderwysers moet deeglik besin oor wat hulle met die evaluering van hul leerlinge wil bereik. Die norme wat God in sy Woord neerlê, en nie die praktyk of die druk van ouers, moet bepaal wat gebeur. Evaluering het byvoorbeeld nie ten doel om (soos sommige ouers van die skool verwag) sekere leerlinge se prestasies bo die res uit te lig nie, maar eerder om te toets of die onderrig in sy Godgegewe doel slaag. Soos die jong Timoteus moet onderwysers ook deur te evalueer vasstel waar dit nodig is om te weerlê, te bestraf en te vermaan. Verkeerde sienings, byvoorbeeld oor die plek van die vrou in die samelewing, moet weerlê word. Leerlinge wat hulle skuldig maak aan onweloweglike taalgebruik, moet gestraf word en diegene wat hul talente misbruik, moet vermaan word.

Effektiewe evaluering wat op Bybelse norme berus, stel gelowige onderwysers in staat om die volgende te doen:

- Bepaal in watter mate hulle in hul doel slaag om kinders met die nodige kennis, vaardighede en die regte gesindhede toe te rus. Word die regte leerinhoud op die regte wyse oorgedra? Watter aanpassings kan gemaak word om die kwaliteit van die onderrig te verbeter? Dit mag dalk vir die Lewenswetenskap-onderwyser nodig wees om 'n ander metode van onderrig te volg om by sy leerlinge 'n groter waardering vir die skepping aan te wakker.
- Stel vas in watter mate die leerlinge ooreenkomstig hul Godgegewe vermoëns vorder. Leer die leerlinge byvoorbeeld om die talente wat hulle van God ontvang het, raak te sien en dit in sy diens te gebruik? In 'n vakgebied soos Lewensoriëntering moet die onderwyser onder meer vasstel of leerlinge dit wat hulle in teorie geleer het in die praktyk toepas. Openbaar leerlinge byvoorbeeld die regte gesindheid teen persone met gestremdhede?

- Gee aan die leerlinge self sowel as aan hul ouers 'n getroue beeld aangaande die leerlinge se vermoëns, vordering, gedrag en gesindheid. Dit bied aan die leerlinge sowel as aan hul ouers die geleentheid om hul eie sterk en swak punte te identifiseer en waar nodig aan te spreek. 'n Leerling mag byvoorbeeld op grond van die onderwyser se evaluering besef dat hy harder sal moet werk as hy of sy 'n sekere studierigting wil volg.

Elke leerling moet as persoon in sy totaliteit geëvalueer word. Nie net leerlinge se akademiese, sport- of leierskapprestasies moet beoordeel word nie, maar ook hul ontwikkeling op sosiale, kulturele en religieuse gebied. Vir 'n gelowige onderwyser is 'n leerling se geloofsgroei byvoorbeeld geen middelmatige saak nie. Dit baat niks as 'n leerling akademies puik presteer, maar hy of sy veragter in die geloof nie. Dit is egter nie maklik om aan al hierdie aspekte die nodige aandag te gee nie. Dit verg ywer en toewyding om te bepaal wat 'n leerling se siening oor persone uit 'n ander bevolkingsgroep of oor die verkryging van welvaart is. Vir gelowige onderwysers is leerlinge se totale vorming belangrik en daarom verdien dit net soveel aandag.

Verskillende vlakke van evaluering

Aan die hand van Christelike beginsels moet leerlinge op drie vlakke geëvalueer word:

- Eerstens feitlik. Onderwysers moet seker maak dat leerlinge die feitlike inhoud wat behandel word, bemeester het. In die behandeling van die Tweede Wêreldoorlog moet die leerlinge byvoorbeeld weet van die onderskeie lande wat by die oorlog betrokke was en iets van wat in die vernaamste veldslae gebeur het.
- Tweedens om die gebeure te verstaan. Die onderwyser moet vasstel of die leerlinge die onderlinge verband tussen sake insien en dit korrek interpreteer. In die bestudering van die Tweede Wêreldoorlog moet die onderwyser byvoorbeeld vasstel of die leerlinge verstaan watter faktore die uitslag van die oorlog bepaal het, sowel as wat die oorlog tot gevolg gehad het.
- Derdens om 'n oordeel te kan vel. Die onderwyser moet ook die leerlinge se normatiewe beoordeling van die leerinhoud en hul persoonlike reaksie daarop evalueer. Hoe oordeel die leerlinge byvoorbeeld oor die geweldige lewensverlies wat met die Tweede Wêreldoorlog gepaard gegaan het en byvoorbeeld of die gebruik van kernwapens geregverdig was?

Al is dit moeilik om leerlinge se persoonlike reaksie op die leerstof te meet, hoef onderwysers nie onnodig daarvan weg te skram nie. Dit is nie nodig om stawende bewyse te lewer vir elke punt wat toegeken word nie. Daarom mag 'n toets of selfs 'n eksamenvraestel 'n vraag insluit soos: "Noem iets wat jy in die bestudering van jou werk van God leer ken het." Vir ouer leerlinge kan selfs die sogenaamde "hoekom- vrae" gevra word. 'n Vraag soos: "Hoekom het die Here dit toegelaat dat soveel mense hul lewens tydens die Tweede Wêreldoorlog verloor?" kan die leerlinge help om in meer diepte oor die wese van God of die stryd tussen God en Satan na te dink. Hierdie en ander soortgelyke vrae kan met vrymoedigheid gestel word aangesien dit die kern van Christelike opvoeding raak.

Prestasie

'n Kenmerk van Christelike onderwys is dat dit vrug dra. Daarom mag en moet onderwysers ook bid dat die Here die werk van hulle hande sal bevestig. As die leerlinge dan wel goed vaar in 'n toets of 'n moeilike opdrag suksesvol voltooi, staan 'n mens dankbaar teenoor die Here vir die vrug op die arbeid wat Hy gegee het. Goeie prestasies mag egter nooit daartoe aanleiding gee dat sommige leerlinge hulself as verhewe bo die res begin sien nie. 'n Onderwyser kan baie maklik, sonder om dit te beseef, daartoe bydra. Dit gebeur as hy of sy byvoorbeeld 'n groot ophief maak van die akademiese toppresteerders se uitslae, maar vergeet dat ander leerlinge net so hard of selfs harder gewerk het. Waak ook daarteen om sekere take, soos die oordra van boodskappe, net aan toppresteerders toe te vertrou. Dit kan maklik 'n boodskap oordra dat die leerlinge wat akademies goed presteer, meer waarde as die res het.

Dit is belangrik om te beseef dat leerlinge se waarde nie deur hul prestasies bepaal word nie. Die eerstespan se spankaptein het in persoon nie meer waarde as ander leerlinge wat nie so sportief is nie. Leerlinge se waarde lê eerder in dit wat die Here hulle gegee het en dit waartoe Hy hulle roep. 'n Onderwyser wat beseef dat die leerlinge God se kinders is, sal hulle altyd na waarde ag. Sulke onderwysers sien elke leerling se unieke gawes raak en beoordeel hul prestasies aan die hand daarvan. Vir sekere leerlinge mag 40% vir 'n Engelse spellingtoets puik wees, terwyl 'n ander leerling weer swak presteer selfs al behaal hulle 80% vir dieselfde toets. Leerlinge wat ooreenkomstig hulle talente doen wat die Here van hulle verwag, presteer in eie reg. Sulke leerlinge behoort ook erkenning daarvoor te ontvang.

Beloning

Die beloning van leerlinge se prestasies is 'n kontroversiële aangeleentheid. Alle persone heg nie noodwendig dieselfde waarde aan 'n sekere prestasie nie, wat dikwels tot groot meningsverskille, veral op meriete-aande, aanleiding gee. In een so 'n geval was drie pa's elkeen van oortuiging dat sy seun die toekenning "sportseun van die jaar" moet ontvang. Die eerste pa se seun het nasionale kleure in visvang ontvang en vir hom was dit duidelik dat die toekenning van nasionale kleure alle ander sportprestasies oortref. Die tweede pa het geoordeel dat visvang geen sport is nie en dat sy seun wat provinsiale kleure in rugby ontvang het die toekenning behoort te ontvang. Die derde pa se seun het wel nie provinsiale kleure in enige sport ontvang nie, maar hy het die skool in vyf verskillende sportsoorte verteenwoordig. Vir hom was die veelsydigheid van sy kind deurslaggewend in die toekenning van die trofee. Wat ook al die uitkoms van die saak sou wees, twee ouers sou oordeel dat hulle te na gekom is deur die paneel wat daarvoor moes besluit.

Gelukkig verskaf die Bybel duidelike riglyne wat 'n onderwyser kan gebruik om leerlinge te beloon. Al ontvang die drie persone in die gelykenis van die talente nie eweveel talente nie, ontvang diegene wat met hul talente gewoeker het wel presies dieselfde beloning. Beide word geprys vir die goeie en getroue werk wat hulle verrig het. Dit gaan dus oor die insette wat hulle gelewer het en nie soseer oor die uitkoms wat hulle bereik het nie. Baie onderwysers is egter geneig om presies die teenoorgestelde te doen. Leerlinge wat 90% vir 'n toets behaal het, word geprys en diegene wat minder as 50% behaal het, word aangespreek sonder om op die leerlinge se insette te let.

*Dit gaan nie
oor uitkoms nie,
maar eerder
of leerlinge
roepingsgetrou
werk in diens
van die Here.*

In praktyk kom dit dikwels daarop neer dat diegene wat baie talente van die Here ontvang het, op meriete-aande met 'n klomp toekennings beloon word, terwyl hulle wat dalk selfs harder gewerk het, maar minder talente van die Here ontvang het, geen toekennings daarvoor ontvang nie. Sulke optrede is nie regverdig nie en moet liefers gestaak word. Beloon eerder elke leerling wat getrou sy huiswerk doen of moeite doen om deeglik voor te berei vir 'n toets, op 'n toepaslike wyse. Dan gaan dit nie meer oor uitkoms wat die leerling bereik nie, maar eerder of hy of sy roepingsgetrou werk in diens van die Here.

Aspekte ter oorweging

Dink krities na hoeveel tyd jy aan die volgende aktiwiteite bestee. Waarop kan jy moontlik verbeter?

1. Evalueer jy ook jou leerlinge se emosionele welstand?
2. Gee jy genoeg terugvoer aan jou leerlinge nadat jy hulle geëvalueer het?
3. In watter mate is jou evalueringsinstrument geskik vir gebruik in dit wat jy wil evalueer?

Die Skrif waarsku dat niemand oor 'n ander persoon se hartingesteldheid mag oordeel nie. Geen onderwyser kan in 'n leerling se hart kyk en seker wees wat sy of haar bedoeling is nie. Wees daarom versigtig om te oordeel. Dit is belangrik om te beseef dat leerlinge se waarde nie deur hul prestasies bepaal word nie, maar eerder lê in dit waartoe die Here hulle roep.

HOOFSTUK

---

7 Orde en dissipline

Doelwitte

Die Here verwag van ouers en onderwysers om hul kinders en leerlinge met tug en vermaning op te voed. Gelowige onderwysers moet daarom weet watter maatreëls daar moet wees om leerlinge wat hulself aan wangedrag skuldig maak, tot orde te roep.

Dissiplinêre probleme is eie aan menswees

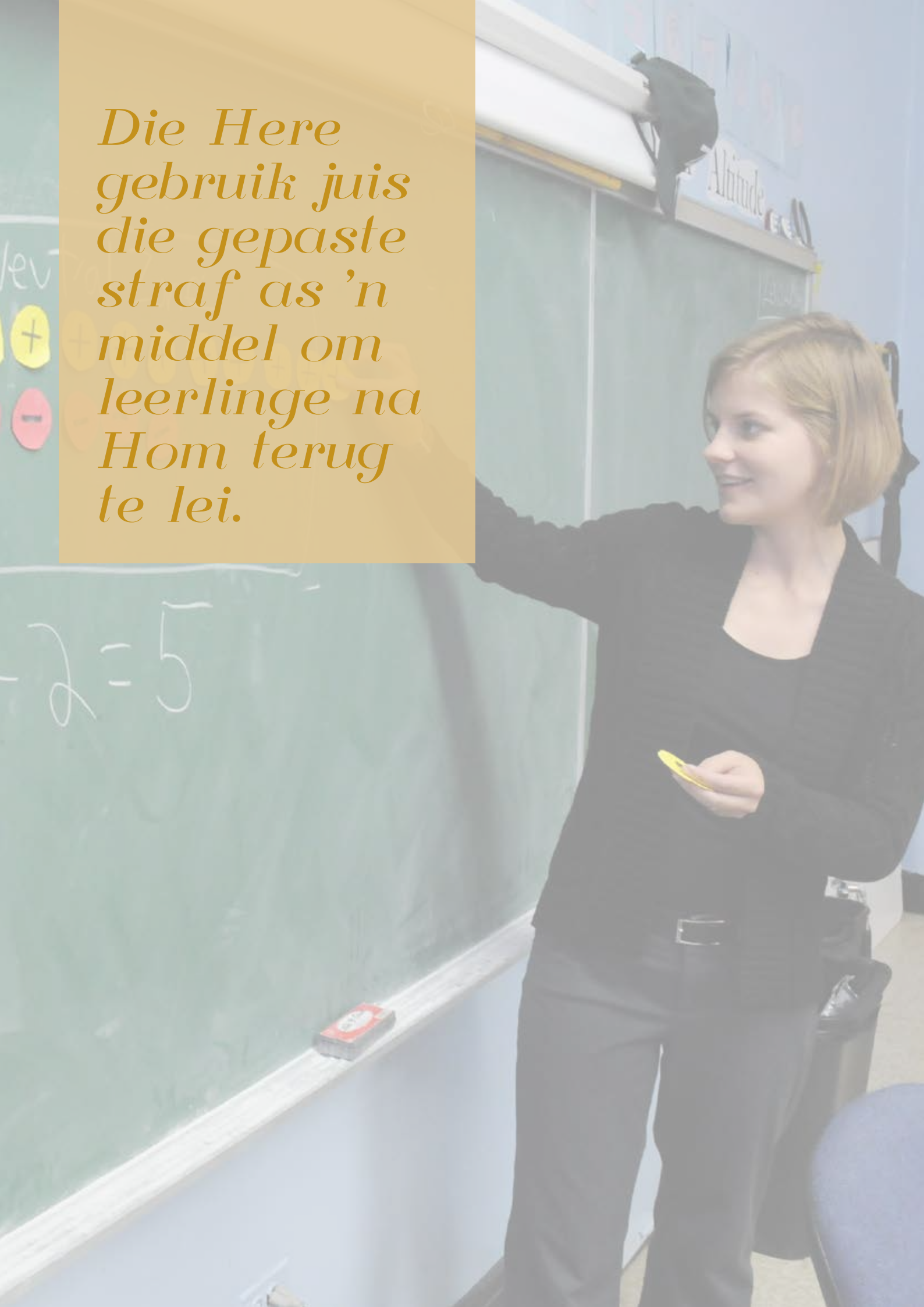
Geen onderwyser kan daarop aanspraak maak dat hy of sy nog nooit 'n dissiplinêre probleem ondervind het nie. Aangesien leerlinge van nature sondig is, maak hulle hul soms aan wangedrag skuldig. Dit kan wissel van 'n rebelse seun wat alle gesag uitdaag tot 'n modelleerling wat as hy of sy die kans kry met disrespek teenoor 'n onderwyser optree. Christen-onderwysers neem in aanmerking dat leerlinge sondig is. Daarom is hulle nie verbaas as selfs voorbeeldige leerlinge die skoolreëls oortree nie. Dit was die geval toe 'n matrikseun "Goeie môre, tannie Liewe Heksie!" vir 'n dame gesê het wat met die hoof oor haar kind wou kom praat. Al was haar rok en grimering 'n bietjie swart, was dit beslis nie 'n goeie opmerking om te maak nie. Huiswerk wat nie gedoen word nie, lawaai in klas en boelie van ander leerlinge is enkele sake wat gereeld en orals voorkom.

Samelewingstendense veroorsaak ook dat onderwysers deesdae al meer dissiplinêre probleme ondervind. Enkelouers of ouers wat werk, vind dit byvoorbeeld moeilik om genoeg aandag aan hul kinders te gee, wat maklik tot dissiplinêre probleme aanleiding kan gee. Graad een onderwyseresse kan daarvan getuig dat baie leerlinge sukkel om stil te bly as ander persone praat. Sommige leerlinge in die hoërskool is weer eiegeregig en verwag van onderwysers om by hul siening van sake aan te pas. In ekstreme gevalle moedig sommige ouers selfs hul kinders aan om 'n onderwyser se gesag te verwerp. So was daar die geval waar 'n ouer die skool per brief in kennis stel dat hy aan sy seun toestemming verleen het om nie meer 'n sekere onderwyseres se klas by te woon nie. Al was dit duidelik dat die skool sulke gedrag nie sou duld nie, was die seun wel deeglik daarvan bewus dat sy pa aan hom 'n mandaat gegee het om nie die onderwyseres te gehoorsaam nie.

Dit is vandag geen maklike taak om 'n onderwyser te wees nie. 'n Aantal onderwysers verlaat selfs die beroep aangesien hulle eenvoudig nie kans sien om langer met sulke ongedissiplineerde leerlinge te werk nie. In een geval het 'n beginner-onderwyseres na slegs 'n paar weke die klas verlaat, nadat sy deur 'n leerling in die wang gebyt is. Dit beteken nie dat alle onderwysers ewe veel probleme ervaar nie. Sommige onderwysers beskik oor die vermoë om beter dissipline as hul kollegas te handhaaf. In sekere skole is daar ook nog goeie dissiplinêre strukture in plek wat help om orde te skep. Dit vrywaar egter geen onderwyser van probleme nie. Gelukkig kan gelowige onderwysers vanuit 'n ander hoek na die situasie kyk. Al kry hulle ook daaglik met sulke gevalle te doen, kyk hulle daarby verby en sien die Here wat hulle geroep het om in sy diens te arbei.

*Die Here
gebruik juis
die gepaste
straf as 'n
middel om
leerlinge na
Hom terug
te lei.*

Onderwysers se opdrag om dissipline te handhaaf

Die woord “dissipline” is nou verwant aan die woord “dissipel”, wat beteken om ’n gewillige volgeling te wees. In Christelike onderwys word onvolwasse leerlinge deur hul gelowige onderwysers gelei om gewillige volgelinge van Jesus Christus te word. Aangesien effektiewe Bybel-gefundeerde onderrig net kan plaasvind as daar goeie orde en struktuur in ’n skool is, moet onderwysers streng optree teen diegene wat hul onderrig ontwig. Een swak gedissiplineerde leerling mag nie verhinder dat die res van die leerlinge die roemryke dade van God leer ken nie. Daarom moet ’n gelowige Geskiedenis-onderwyser byvoorbeeld ferm optree as sy leerlinge sit en gesels terwyl hy vir hulle van God se hand in die geskiedenis vertel.

Onderwysers wat besef dat hulle met God teenoor hul leerlinge optree, sal nie bang wees om leerlinge te dissiplineer waar nodig nie. God gee aan hulle nie net die opdrag nie, maar ook die mandaat om sy reg te handhaaf. Daarom mag geen onderwyser maar oë toeknyp vir ’n leerling wat hom- of haarself wangedra nie. Of dit nou in die klaskamer of op die speelterrein is, maak geen verskil nie. Seuns en dogters wat disrespekvol optree, moet sekerlik aangespreek en indien nodig, gestraf word. Onthou egter, die Here gebruik juis die gepaste straf wat sulke leerlinge ontvang as ’n middel om hulle, maar ook die ander leerlinge, na Hom terug te lei.

Dit gebeur soms dat onderwysers eenvoudig moed opgee met 'n spesifieke leerling, want alle bemoeyenis, vermanings en tughandelinge het geen effek op sy of haar gedrag nie. Gelowige onderwysers mag hulself egter nooit aan sulke optrede skuldig maak nie. Net soos die Here steeds met elkeen van ons bly voortgaan, moet ons dit ook met die leerlinge doen. Geen onderwyser mag self besluit met wie die Here 'n pad wil loop en met wie nie. Hy roep wie Hy wil, wanneer Hy wil en waar Hy wil. Onderwysers bly net 'n werktuig in sy hand, om sy wil te laat geskied. Daarom moet elke onderwyser steeds bly vermaan, tereg wys en bemoedig, al gaan dit ook hoe moeilik. Ervare kollegas kan dikwels getuig van leerlinge wat hulle gedink het nie vër sou vorder nie, pragtige volwassenes geword het wat hul roeping in alle fasette van die samelewing uitleef.

*Leerlinge
moet self
beseef wat reg
of verkeerd
is deur
onderwysers
wat gereeld
met hulle
daaroor
gesels.*

Verskillende benaderings tot die handhawing van dissipline

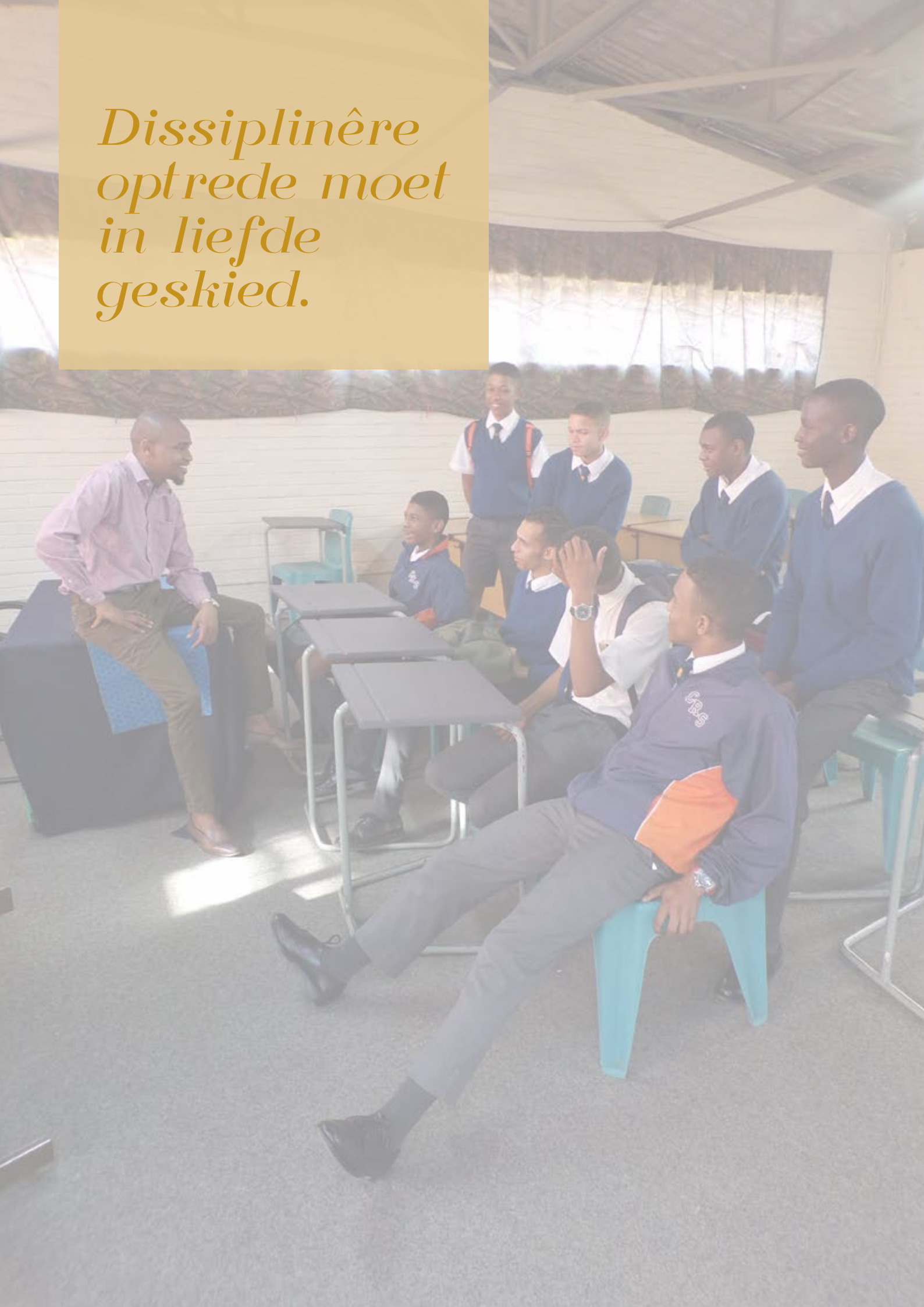
Nie alle onderwysers handhaaf dieselfde benadering ten opsigte van die toepassing van dissipline nie. In sommige skole word 'n streng benadering gevolg waarin alle oortredings sowel as die gepaardgaande straf vir oortredings duidelik uiteengesit word. Seuns se hare mag byvoorbeeld nie aan hul hemde se kraag raak nie of alle leerlinge moet hul skooltasse in hul regterhand dra tydens klaswisseling. Voorstanders van so 'n stelsel is van oortuiging dat die sekerheid wat die reëls bied aan leerlinge geborgenheid verskaf. Hulle is ook oortuig dat dit goed is dat leerlinge soms leer om reëls bloot ter wille van reëls te gehoorsaam. Op so 'n wyse leer hulle ook onvoorwaardelike gehoorsaamheid aan die Here.

Daarteenoor is ander onderwysers weer van oortuiging dat mens nie leerlinge met 'n klomp reëls moet vermoei nie. Leerlinge moet eerder self tot die besef kom van wat reg of verkeerd is deur gereeld met hulle oor dit wat reg of verkeerd is te gesels. Reëls moet tot die minimum beperk word en strafmaatreëls moet slegs in uitsonderlike gevalle toegepas word. Die voorstanders van hierdie benadering is van oortuiging dat leerlinge op so 'n wyse leer om die Here uit oortuiging en nie uit dwang te dien nie.

Vanuit 'n Bybelse oogpunt kan nie een van hierdie benaderings as ideaal beskou word nie. Onderwysers wat reken dat leerlinge self tot die besef sal kom van wat reg en wat verkeerd is, hou nie genoeg rekening met leerlinge se sondige aard nie. Die geweldige druk wat daar op onderwysers is om die kurrikulum deur te werk, maak dit vir hulle onmoontlik om elke insident met die leerlinge te bespreek. Dit is egter wel belangrik om leerlinge daartoe te lei om vanuit innerlike oortuiging en nie uit vrees vir straf nie, die reëls te gehoorsaam. In skole met 'n streng dissiplinêre beleid kan dit ook maklik gebeur dat die "beleid" leerlinge wat oortree, hanteer en nie meer die onderwyser nie. In so 'n geval ontnem die beleid die personeel van die geleentheid om as tugmeester in diens van die Here die leerlinge te begelei in dit wat reg is.

*Dissiplinêre
optrede moet
in liefde
geskied.*

Bybelse riglyne vir die handhawing van dissipline

In die Skrif vind ons 'n hele aantal riglyne wat dit vir onderwysers duidelik maak hoe om teenoor leerlinge wat hulle aan wangedrag skuldig maak, op te tree. Dit sluit onder meer die volgende in:

- Alle dissiplinêre optrede moet altyd in liefde geskied. Nooit mag 'n leerling in woede of uit vergelding gedissiplineer word nie. Dit geld in besonder vir leerlinge wat hulle aan ernstige wangedrag skuldig maak. Dit help soms om 'n dag of twee te laat verloop, veral in sake waarin jy as persoon betrokke is.
- Dissipline het altyd ten doel om 'n leerling te lei na dit wat reg is. Geen onderwyser mag leerlinge as 'n demonstrasie van sy of haar "mag" dissiplineer nie.
- Enige dissiplinêre aksie moet die aard en karakter van die leerling wat oortree het, sowel as sy of haar persoonlike omstandighede, in ag neem. Onderwysers mag nooit in die gewoonte verval om gewoon al die leerlinge wat nie hul huiswerk gedoen het nie, te straf. 'n Spesifieke leerling se omstandighede tuis kon hom of haar dalk verhinder het om dit te doen.
- Die straf wat 'n leerling ontvang, moet altyd in verhouding tot die oortreding staan. 'n Stout seun mag byvoorbeeld nie 'n swaarder straf ontvang bloot omdat die onderwyser nie van hom hou nie.
- 'n Leerling wat uit onkunde 'n reël oortree, mag nie dieselfde straf ontvang as een wat moedswillig die reëls oortree het nie. Die mate waarin leerlinge berou toon oor hulle oortreding, moet ook in ag geneem word by die bepaling van 'n gepaste straf.

Dit help om gereeld introspeksie te doen voordat jy dissiplinêr teenoor 'n leerling optree. In sommige gevalle mag jou eie optrede selfs 'n bydraende faktor wees dat leerlinge die reëls oortree. Dit sal byvoorbeeld onwys wees om leerlinge wat laat vir klas opdaag, te straf as jy self gereeld laat vir jou klas opdaag. Die apostel Paulus waarsku immers dat jy nie deur jou optrede die leerlinge moet vertoorn nie.

Die handhawing van dissipline in praktyk

Die mandaat wat gelowige onderwysers van die Here ontvang om sy kinders te mag onderrig, het sekere verantwoordelikhede tot gevolg. Dit is elke onderwyser se plig om sorg te dra dat die onderrig wat in sy of haar klas plaasvind, goed gestruktureer is. Dit impliseer byvoorbeeld dat jou klaskamer se voorkoms mooi netjies moet wees, dat jy goed voorberei is vir elke les en dat leerlinge weet wat van hulle verwag word. Jy moet die leerlinge se belangstelling prikkel sodat hulle aktief aan die lesverloop deelneem. Onderwysers wat dit doen, skep nie net 'n gesonde werkkultuur by hul leerlinge nie, maar verminder ook daardeur die moontlikheid dat leerlinge hulle skuldig maak aan wangedrag. Die spreekwoord lui nie verniet dat ledigheid die duiwel se oorkussing is nie.

Teen leerlinge wat hulle wangedra, moet opgetree word. Die optrede kan wissel van 'n oomblik se stilte totdat almal aandag gee, die stip aankyk van 'n leerling wat oortree of die aanspreek van leerlinge wat besig is om hulle te misdra. In ernstige gevalle of herhaalde oortredings moet leerlinge 'n gepaste straf ontvang. Die volgende twee vrae kan jou help om op 'n gepaste straf te besluit:

- Wie straf ek?
- Wat straf ek?

Elke straffhandeling moet altyd met 'n gesprek gepaard gaan, sodat 'n leerling die oortreding leer insien en verstaan waarom hy of sy die straf verdien. Wys aan die leerlinge dat jy hul beste belang soek deur ferm maar liefderyk teenoor hulle op te tree. Onthou, sagte hande maak stinkende wonde. Onderwysers wat nie die oortreder straf nie, doen niemand 'n guns deur so op te tree nie. Sulke onderwysers sal ook eendag rekenskap moet gee oor hul gebrek aan optrede.

Aspekte ter oorweging

Bespreek die volgende punte in groepverband:

1. Die voor- en nadele van 'n formele dissiplinêre beleid vir die skool.
2. Watter straf is gepas om aan leerlinge te gee wat hulself herhaaldelik aan wangedrag skuldig maak?

Geen onderwyser kan daarop aanspraak maak dat hy of sy nog nooit 'n dissiplinêre probleem ondervind het nie. Samelewingstendense veroorsaak dat onderwysers deesdae al meer dissiplinêre probleme ondervind. Al kry gelowige onderwysers ook daaglik met sulke gevalle te doen, kyk hulle daarby verby en sien die Here wat hulle geroep het om in sy diens te arbei.

HOOFSTUK

---

8 Voorbereiding tot volwassenheid

Doelwitte

Leerlinge kom in hul latere volwasse lewens gereeld voor groot uitdagings te staan. Dit sluit aspekte in soos die kies van die regte lewensmaat, die keuse van 'n beroep of hul gemeenskaps-betrokkenheid. Al vorm hierdie aspekte nie deel van 'n skool se voorgeskrewe kurrikulum nie, moet gelowige onderwysers moeite doen om hul leerlinge ook hierin na behore toe te rus.

As gelowige volkome toegerus

Gelowige ouers stuur nie 'n brein skool toe om daar deur die onderwysers onderrig te word nie, maar 'n kind. Dit doen hulle in die verwagting dat die skool die leerlinge sal help skaaf en vorm om as volwassenes volkome toegerus te wees. "Volkome" nie in die sin van sondeloos nie, maar volkome in die soeke na God se wil. Vir gelowige ouers, leerlinge en onderwysers is 'n skool dus veel meer as net 'n akademiese instelling wat leerlinge intellektueel voorberei vir hul latere lewens. 'n Christelike skool vorm eerder leerlinge om op alle lewensterreine in gehoorsaamheid aan die Here te leef.

Om die leerlinge in gehoorsaamheid op te voed, verg toegewyde gebed en deurlopende harde werk. Leerlinge moet vanuit die Bybel by hul ouers, onderwysers en die kerk leer wat dit beteken om die Here hier en nou in alles te dien. Dit sluit hul gesinslewe, die markplein, hul kuier rondom die braaivleisvuur en hul persoonlike vrytydsbesteding in. Vir onderwysers wat as werktuie in diens van die Here optree, wag daar dus 'n groot uitdaging om die leerlinge op alle lewensterreine vir hul volwasse lewens toe te rus.

Om man of vrou te wees

Die sekulêre wêreld waarbinne ons leef, glo nie meer aan die skeppingsorde wat God tussen man en vrou daargestel het nie. Vroue word aangemoedig om hul "man" in alle fasette van die samelewing te staan en selfs homoseksuele huwelike het alledaags geword. Dieselfde tendens vind ons ook by baie skole. Dogters neem al meer deel aan sportsoorte soos sokker of stoei, wat vroeër net deur seuns beoefen is, en daar is by baie skole min of geen onderskeid meer tussen seuns en dogters se skooldrag nie. Hierdie en ander soortgelyke optredes veroorsaak dat seuns in die reël nie meer weet wat die Here van hulle as mans en die dogters wat die Here van hulle as vroue verwag nie.

Onderwysers moet deur hul optrede aan die leerlinge wys hoe 'n gelowige man of vrou moet optree. Lamsakkige mans wat sukkel om orde te handhaaf of dames wat onvroulik optree, stel beslis nie 'n goeie voorbeeld aan die leerlinge nie. Daarteenoor is mans wat effektief leiding neem of onderwyseresse wat hulself mooi netjies versorg, weer goeie rolmodelle. Daarom moet onderwysers gereeld met die leerlinge gesels oor hoe mans en dames teenoor mekaar behoort op te tree. Seuns moet byvoorbeeld weet dat dit 'n mooi gebaar van 'n seun is om 'n dogter met wie hy in 'n verhouding is, se skooltas vir haar te dra. Dit is tekenend van die orde wat God daargestel het dat die man as die sterkere geslag die belange van die vrou, as die swakkere geslag, op sy hart moet dra. Moedig veral ook die seuns aan om die leiding in klasverband te neem. Dit is byvoorbeeld primêr hulle taak om 'n geselligheid vir die klas te reël of om te sorg dat die klaskamer gereeld skoongemaak word.

*Leerlinge
moet
geslagsrolle
verstaan.*

Die keuse van 'n lewensmaat

Die sekulêre wêreld waarbinne ons leef, glo nie meer aan die skeppingsorde wat God tussen man en vrou daargestel het nie. Vroue word aangemoedig om hul “man” in alle fasette van die samelewing te staan en selfs homoseksuele huwelike het alledaags geword. Dieselfde tendens vind ons ook by baie skole. Dogters neem al meer deel aan sportsoorte soos sokker of stoei, wat vroeër net deur seuns beoefen is, en daar is by baie skole min of geen onderskeid meer tussen seuns en dogters se skooldrag nie. Hierdie en ander soortgelyke optredes veroorsaak dat seuns in die reël nie meer weet wat die Here van hulle as mans en die dogters wat die Here van hulle as vroue verwag nie.

Onderwysers moet deur hul optrede aan die leerlinge wys hoe 'n gelowige man of vrou moet optree. Lamsakkige mans wat sukkel om orde te handhaaf of dames wat onvroulik optree, stel beslis nie 'n goeie voorbeeld aan die leerlinge nie. Daarteenoor is mans wat effektief leiding neem of onderwyseresse wat hulself mooi netjies versorg, weer goeie rolmodelle. Daarom moet onderwysers gereeld met die leerlinge gesels oor hoe mans en dames teenoor mekaar behoort op te tree. Seuns moet byvoorbeeld weet dat dit 'n mooi gebaar van 'n seun is om 'n dogter met wie hy in 'n verhouding is, se skooltas vir haar te dra. Dit is tekenend van die orde wat God daargestel het dat die man as die sterkere geslag die belange van die vrou, as die swakkere geslag, op sy hart moet dra. Moedig veral ook die seuns aan om die leiding in klasverband te neem. Dit is byvoorbeeld primêr hulle taak om 'n geselligheid vir die klas te reël of om te sorg dat die klaskamer gereeld skoongemaak word.

- Aan die dogters te verduidelik wat dit beteken om jou vir jou bruidegom te versier. Dogters moet byvoorbeeld leer om op hul voorkoms te let, maar sonder om 'n oordrewe klem daarop te plaas. Net so moet die seuns weer leer dat hulle, as die sterkere geslag, sekere fisiese takies, soos die omruil van 'n motorband, moet kan verrig.
- Aan sowel seuns as dogters te leer watter take 'n man en 'n vrou binne die huwelik behoort te verrig. Dogters moet byvoorbeeld leer hoe om die huishouding te versorg, terwyl seuns weer kan oefen om allerhande instandhoudingstakies, binne sowel as buite die huis, te verrig.
- Aan leerlinge te verduidelik hoe belangrik dit is om op die regte plekke te wees waar hulle ander gelowige jongmense kan ontmoet. Dit is byvoorbeeld beter om by 'n universiteit met 'n Christelike karakter te gaan studeer as by een waar daar geen vereniging vir Christen-studente is nie.

Die waarde wat gelowige onderwysers op so 'n wyse aan leerlinge se lewens toevoeg, is van veel groter waarde as die feitekennis wat hulle op 'n spesifieke dag in 'n sekere klas geleer het.

*Wees
sensitief vir
leerlinge se
gawes en lei
hulle.*

Keuse van 'n beroep

Elke leerling het sekere aanlegte of talente van die Here ontvang wat hom of haar meer geskik vir die een soort werk as vir 'n ander maak. By die keuse van 'n beroep heg baie leerlinge egter meer waarde aan beroepe soos ingenieurs of ouditeure, wat groot salarisse verdien, as aan beroepe soos onderwysers of verpleegsters, waar werknemers heelwat minder verdien. Sulke leerlinge dink geld bring geluk. Dit is nie waar nie. Gelowige onderwysers moet aan hul leerlinge verduidelik dat 'n mens net waarlik vervulling in sy of haar lewe kan beleef as jy dit doen waarvoor die Here jou geroep het. Dan is werk nie vir jou 'n straf nie, maar 'n leefwyse waarop jy die Here met en deur jou arbeid dien. Gelowige werktuigkundiges, verkeerskonstabels, klerke of mediese dokters werk nie in die eerste plek vir 'n salaris nie, maar tot eer van God en tot heil van hulle naaste.

Die belangrikste wyse waarop gelowige onderwysers hul leerlinge kan help om vir hul beroepskeuses voor te berei, is om aan hulle die regte voorbeeld ten opsigte van hul eie beroepslewe te stel. Onderwysers wat altyddeur by die leerlinge kla oor hul karige salaris, moeilike werkomstandighede of hul groot werkdruk, skep by leerlinge die indruk dat "werk" bloot 'n beslommernis is om 'n inkomste te genereer. Daarteenoor wys onderwysers wat met entoesiasme, ywer en toewyding hul taak verrig, dat werk as sodanig geen straf is soos wat baie mense verkeerdelik oordeel nie. Al het elke beroep sy eie probleme en uitdagings (die effek van sonde op arbeid) bly dit 'n voor-sondevalse opdrag om in diens van die Here te werk.

Gelowige onderwysers is sensitief vir die gawes wat leerlinge ontvang het en moedig hulle op 'n informele wyse aan om meer oor sekere beroepe uit te vind waarin hulle daardie gawes kan aanwend. Opmerkinge in die verband kan dikwels vir 'n leerling help om nie net sy eie talent te identifiseer nie, maar kan hom of haar ook help om beroepsmoontlikhede te vind waarin hy of sy hulself ten volle in diensbaarheid sal kan uitleef. Wees veral op die uitkyk vir leerlinge met die nodige gawes om 'n predikant, sendeling of onderwyser te kan wees. Met sulke leerlinge moet ekstra bemoënis gemaak word om aan hulle die noodsaak te verduidelik vir bekwame, goed opgeleide en roepingsgedrewe arbeiders in God se koninkryk. Wys hulle op die groot maar heerlike taak om die volgende geslag in die vrese van die Here te mag opvoed.

Gemeenskapbetrokkenheid

In Jesus Christus se hoëpriesterlike gebed, wat in die Evangelie van Johannes vir ons opgeteken is, bid Jesus tot sy Vader dat Hy nie die gelowiges uit die wêreld moet wegneem nie, maar hulle van die Bose moet bewaar. Net soos die Vader vir Jesus Christus na die wêreld gestuur het, word ons ook gestuur om deur ons woorde en werke God se wil in die wêreld te gaan verkondig. Gelowige onderwysers mag daarom nie leerlinge wêreldvreemd opvoed nie, maar moet hulle juis toerus om as 'n lig in die donker wêreld te skyn. Dit beteken beslis nie dat leerlinge in al die verkeerde genietinge van die wêreld moet deel om God se lig daar te laat skyn nie. Veel eerder moet leerlinge, soos rekrute in 'n weermag, in beskermende omstandighede toegerus word om later soos goed opgeleide soldate, die Bose die stryd te kan aansê.

As deel van leerlinge se toerusting moet gelowige onderwysers vir meer senior leerlinge die geleenthede skep om in hul gemeenskappe betrokke te raak. In vakke soos Afrikaans en Engels kan leerlinge byvoorbeeld 'n brief aan 'n koerant of meningsblad skryf oor een of ander kontroversiële aangeleentheid. Op 'n soortgelyke wyse kan Geografieleerlinge 'n omgewingsbewaringsprojek aanpak deur erosie te bekamp of 'n gedeelte wat besoedel is, skoon te maak. In Lewensoriëntering kan die onderwyser weer leerlinge help om waardes wat hulle in die vak aangeleer het op 'n praktiese wyse uit te leef deur byvoorbeeld blomme aan bejaardes in 'n ouetehuis te gaan gee of om blikkies kos vir minderbevoorregte kinders in te samel.

Deur sulke en talle ander soortgelyke projekte te loods, leer onderwysers aan hul leerlinge dat gelowiges ook 'n verantwoordelikheid het teenoor die gemeenskappe waarbinne hulle leef. Geen gelowige mag die Here in isolasie dien nie. Leerlinge moet van jongs af leer om hul lig só te laat skyn dat alle mense dit kan sien en hul Vader wat in die hemel is, daardeur verheerlik.

Aspekte ter oorweging

1. Dink krities na oor ander aspekte wat nie in die voorgeskrewe kurrikulum voorkom nie, maar waarin gelowige onderwysers wel die leerlinge moet help vorm om as toegeruste volwassenes hul roeping te kan uitleef.
2. Beplan saam met die klas om 'n gemeenskap- of welsynsprojek aan te pak.

*Vir gelowige ouers, leerlinge
en onderwysers is 'n
skool veel meer as net 'n
akademiese instelling
wat leerlinge intellektueel
voorberei vir hul latere
lewens. 'n Christelike skool
vorm eerder leerlinge om
op alle lewensterreine
in gehoorsaamheid
aan die Here te leef.
Vir onderwysers wat as
werktuie in diens van die
Here optree, wag daar
dus 'n groot uitdaging
om die leerlinge op alle
lewensterreine vir hul
volwasse lewens toe te rus.*

HOOFSTUK

---

9 Leierskap- ontwikkeling

Doelwitte

Vir 'n leerling om as leier op te tree, is 'n groot verantwoordelikheid. Onderwysers moet leerlinge leer om die gesag wat hulle van God ontvang het, in gehoorsaamheid aan Hom en in diens van hul medemens te gebruik.

Verskillende sienings oor leierskap

Vir baie leerlinge in graad ses en elf is die verkiesing van skoolprefekte 'n spanningsvolle gebeurtenis. Om tot die leerlingraad verkies te word verskaf nie net aan die leerling 'n sekere status nie; dit verhoog in baie gevalle ook die ouers se aansien in die gemeenskap. Dit verklaar hoekom soveel ouers verontreg voel as hulle kind nie tot die leerlingraad verkies word nie. 'n Ouer het byvoorbeeld daarop aangedring dat haar kind wel as prefek aangewys moet word aangesien sy nou al vir etlike jare behulpsaam was met die afrigting van atletiek by die skool. Nadat die prosedure waarvolgens leiers verkies word aan haar verduidelik is, het sy besluit om haarself as afrigter te onttrek.

Die prefekbaadjie of klaskapteinbalkie wat 'n leerling ontvang, laat hom of haar soms 'n gedaantewisseling ondergaan. Sommige leerlinge besef die verantwoordelikheid wat met die posisie gepaard gaan en verrig hulle taak nougeset en in nederigheid. Vir hulle is dit 'n eer en voorreg om diensbaar in hul skoolgemeenskap te wees. Ander leerlinge is weer baie selfvoldaan oor hul nuutgevonde status as leiers. Hulle vereis onvoorwaardelike gehoorsaamheid aan hul wense en bevele, maar sien hulself as verhewe bo die reëls. Leerlinge wat tydens saalopeninge gesels, word byvoorbeeld gou uitgehaal en aan die personeel oorhandig, maar self vind hulle geen fout daarmee om 'n gedagte of twee met 'n maat te wissel nie. Sulke leerlinge is van oortuiging dat 'n leierskapposisie sekere voordele vir die leier meebring.

*Christen-
leiers soek
nie hul eie
eer nie.*

Die Bybel leer ons om leierskap heeltemal anders te benader. Hierin stel Jesus Christus vir ons die perfekte voorbeeld. Al is Hy die Seun van God wat alle eer en lof waardig is, neem Hy eerder die gestalte van 'n dienskneg aan. Nooit streef Hy daarna om Homself te verhoog nie. In gehoorsaamheid aan sy Vader streef Hy eerder na die welstand van sy Vader se kinders. Juis daarom word Hy deur sy hemelse Vader verheerlik. Dieselfde gesindheid moet onderwysers ook by elke leerling wat 'n leierskapsrol in die skool vertolk, aanwakker. Christen-leiers soek nie hul eie eer nie. Hulle verskaf eerder die regte leiding selfs al word hulle self daardeur benadeel. Dan spreek die spankaptein sy spanlede ferm aan wat hulself na 'n goeie oorwinning aan drank te buite gaan. As leier dra hy of sy hulle belange op sy of haar hart, selfs al kos dit hulle hulle gewildheid.

Hoekom skoolleiers?

Die vraag word soms gevra of skole nie eerder met leiers weg moet doen nie. Is dit reg om sekere leerlinge bo ander aan te stel? Moet elke leerling nie eerder leer om self verantwoordelikheid vir sy of haar eie optrede te aanvaar nie? Daarom doen sekere skole weg met leiers of gee hulle eerder aan alle leerlinge die geleentheid om op 'n rotasiebasis leiding te neem.

Vanuit 'n Christelike lewensuitkyk is dit belangrik om alle leerlinge se leierskapvermoëns te ontwikkel. Dit is nodig aangesien gereeld van gelowiges verwag word om leiding te neem. 'n Pa moet as die hoof van sy gesin leiding neem met die hou van huisgodsdienste of 'n ma moet leiding neem met ander aspekte van die opvoeding van haar kinders. Vanuit die Skrif is dit egter ook duidelik dat die Here sekere persone roep om op spesifieke terreine as leiers op te tree. Die owerheid ontvang byvoorbeeld van die Here die opdrag om wet en orde te handhaaf sodat die burgers van die land 'n stil en rustige lewe kan lei. So verwag die Here van onderwysers om die leiding in hul klaskamers te neem met die onderrig en opvoeding van die leerlinge.

*Leiers
bedien die
gesag van
die Here,
nie hulle
eie nie.*

Dit is nie verkeerd van 'n skool om leiers te verkies nie, mits dit op die regte basis - diensbaarheid - geskied. Dan leer leerlinge van jongs af om nie net leiding in diens van die Here te gee nie, maar ook hoe om hulle gewillig aan sulke leiding te onderwerp. Leerlinge moet leer dat alle gesag, selfs dié van 'n spankaptein, skolierpatrollie of biblioteekprefek, in die Here gegrondves is. Die apostel Paulus maak dit duidelik in sy brief aan die Romeine dat alle gesag deur God ingestel is en daarom eerbiedig moet word. Kom iemand wat teen die leiding van 'n klaskaptein of prefek in opstand kom, nie ook daardeur teen God in opstand nie?

Alle onderwysers moet medeverantwoordelikheid aanvaar vir leierskapontwikkeling van die leerlinge. Registeronderwysers moet aan die klasleiers wat verkies word, verduidelik wat dit beteken dat hulle gesag nie in hulself as persone gesetel is nie, maar in die Here wat hulle in die gesagsposisie geplaas het. Hulle bedien nie hul eie gesag nie, maar dié van die Here. Hulle moet ook weet tot waar hulle gesag strek. 'n Leier wat dit besef, stel nooit sy eie idees of belange voorop nie, maar soek na dit wat reg is in die oë van die Here. Sulke leiers besef dat hulle eendag aan die Here rekenskap sal moet gee oor hoe hulle die ander leerlinge gelei het.

Die taak van Christenleiers op skool

Die Here is 'n God van orde. In sy Woord gee Hy duidelike riglyne oor hoe 'n samelewing georden en gestruktureer moet word. Elke persoon moet weet wat van hom of haar, sowel as van die ander persone in die samelewing, verwag word. Dit geld ook vir 'n skoolgemeenskap. 'n Leerling mag byvoorbeeld nie 'n ander leerling benadeel deur hom of haar te boelie nie. Net so min mag 'n leerling ander leerlinge se besittings (soos huiswerk) neem. Aangesien leerlinge net soos alle volwassenes van nature geneig is om God se orde te oortree, ontvang onderwysers (en daarby ook skoolleiers) die opdrag om leerlinge wat onordelik optree tot orde te roep. Deur orde te skep, kan alle leerlinge in rustigheid onderrig ontvang sonder om mekaar te benadeel.

Die taak van Christen-skoolleiers is dus om te help met die skep van 'n ordelike skoolgemeenskap waarbinne onderrig en opvoeding in die vrese van die Here maksimaal kan plaasvind. Hul taak sluit die volgende in:

- Hulle moet 'n navolgenswaardige voorbeeld aan die leerlinge binne sowel as buite die skool stel. Dit begin in die kleinste by iets so eenvoudig soos die leier se voorkoms. Het die leier die regte skooldrag aan of stel hy of sy self 'n swak voorbeeld deur byvoorbeeld ringe of juwele te dra wat deur die skoolreëls verbied word? Buite skoolverband moet leiers ook deur hul voorbeeld aan die leerlinge wys hoe om hulle jeug voluit in diens van die Here te geniet. 'n Leier wat byvoorbeeld op 'n skeidsregter vloek of skree, stel beslis nie die regte voorbeeld aan die ander leerlinge nie. Leiers kan net vir ander leerlinge 'n gids wees as hulle self doen wat reg is.

TOTIUSDAL

SCHOLAR
PATROL

SCHOLAR
PATROL

STOP

- Teenoor leerlinge wat hulle nie aan die goeie orde wil onderwerp nie, moet opgetree word. Prefekte moet byvoorbeeld leerlinge wat hulle tydens pouses op die speelterrein wangedra na 'n onderwyser neem sodat hulle 'n gepaste straf kan ontvang. Sulke optrede mag egter nooit in woede of uit wraak uitgevoer word nie. Die verkeerde daad en nie die karakter van die persoon nie, moet bepaal of en hoe teenoor 'n bepaalde leerling opgetree word.
- Hulle moet sorg dat al die leerlinge goed as 'n span saamwerk om gestelde doelwitte te bereik. Dit verg gewoonlik meer as net goeie beplanning en organisering. Hulle moet ook die leerlinge kan motiveer om te doen wat reg is. Net soos die liggaam nie na behore kan funksioneer as elke ledemaat nie sy kant bring nie, kan 'n klas of skool ook net optimaal funksioneer as almal hulle kant bring.

Dit kan gebeur dat 'n skool se leerlingraad een of ander lofwaardige projek aanpak. Onder hulle leiding samel die leerlinge byvoorbeeld kos vir minder bevoorregte persone in of loods hulle 'n projek om 'n vervalle gebied in die gemeenskap op te ruim. Sulke projekte bied aan leiers die ideale geleentheid om nie net hul leierskapvermoëns te ontwikkel nie, maar ook om die ander leerlinge op 'n positiewe wyse tot dienslewering te stimuleer.

Karaktereienskappe van leiers

Daar is geen enkele regte leierskapstyl in die Skrif nie. Soms moet leiers outokraties optree as hulle sien dat ander leerlinge op die verkeerde pad is. By ander geleenthede moet hulle weer meer demokraties optree deur die groep te laat besluit, aangesien hulle besef dat hulle nie alleen alle wysheid en insig van die Here ontvang het nie. Dit is ook nie nodig om alles te probeer beheer nie. Nie-wesenlike sake kan gerus maar op 'n lossere wyse bestuur word deur so 'n saak sy eie loop te laat neem.

Vanuit die Bybel is dit duidelik dat leiers wel sekere eienskappe moet hê. Hierdie eienskappe moet sover moontlik op 'n formele wyse, maar ook op 'n informele wyse, by skoolleiers gekweek en verder aangewakker word. Dit sluit die volgende aspekte in:

- Hulle soek nie hulle eie eer nie, maar bly nederig.
- Hulle is bereid om die leerlinge, die personeel en ook die gemeenskap te dien.
- Hulle ken hul eie en ander se tekorte en gebreke en kom mekaar daarin tot hulp.
- Hulle is besorg oor die welstand van die skoliere en nie net oor hulself nie.
- Hulle lei deur self die regte voorbeeld te stel.
- Hulle erken hul eie tekorte en gebreke.
- Hulle is standvastig. Hulle weet wat is reg en verkeerd en is nie bang om vir die waarheid uit te kom nie.
- Hulle is altyd eerlik. Hulle ja is ja en hulle nee is nee.
- Hulle gee leiding volgens vaste norme en waardes. Wat vandag verkeerd is, is môre nie skielik reg nie.

*Christelike
leiers stel
die regte
voorbeeld.*

Christelike leiers wat oor hierdie eienskappe beskik, boesem respek en gesag in. Hulle word vertrou, want hulle integriteit is bo verdenking. Sulke leiers aanvaar die verantwoordelikheid wat die Here aan hulle gee om te lei. Hy of sy lê snags wakker as dit met 'n leerling sleg gaan en verheug hom daarin as iemand anders presteer. So 'n leier druk homself nie voortdurend op die voorgrond nie, maar is eerder bereid om aan ander die eer te gee. Die ware leier besef dat sy krag nie in homself of haarself gesetel is nie. Hulle weet dat hulle juis sterk is as hulle besef hoe swak hulle is. Dan steun 'n leier nie op sy eie vermoëns of goeie verhoudings nie, maar vertrou volkome op die Here om die regte leiding te gee.

Aspekte ter oorweging:

1. Hoe leer 'n leier om die regte leiding te gee? Bespreek in 'n groep wat die Bybel hieroor na vore bring. Kyk byvoorbeeld na Moses, Saul, Dawid, Salomo, Daniël, Paulus en bowe-al Jesus Christus.
2. Skryf saam met 'n kollega of twee 'n artikel van minder as 120 woorde wat handel oor hoe leierskapontwikkeling op 'n normatiewe basis by die skool waarby julle tans werksaam is, gedoen moet word.

Die Bybel gee vir ons die perfekte voorbeeld van leierskap in Jesus Christus. Al is Hy die Seun van God wat alle eer en lof waardig is, neem Hy eerder die gestalte van 'n dienskneg aan. Nooit streef Hy daarna om Homself te verhoog nie. In gehoorsaamheid aan sy Vader streef Hy eerder na die welstand van sy Vader se kinders. Dieselfde gesindheid moet onderwysers ook by elke leerling wat 'n leierskapsrol in die skool vertolk, aanwakker.

HOOFFSTUK

10

Onderlinge verhoudinge

Doelwitte

Geen leerling staan alleen in die wêreld nie. Al moet leerlinge in 'n persoonlike verhouding met die Here leef, verwag die Here van hulle om Hom ook saam met ander gelowiges te dien. Hoe leerlinge dus teenoor ander persone maar ook teenoor God se skepping optree, is vir gelowige onderwysers van groot belang.

*Jesus
Christus
is die
fondament
van
onderrig.*

Verskillende verhoudinge

Vanaf die skepping staan die mens in verskeie verhoudinge tot ander dinge. God bind die mens direk aan die aarde as Hy Adam uit die stof van die aarde formeer. Die Here sê ook aan Adam dat dit nie goed vir hom is om alleen te wees nie en dat Hy vir hom 'n hulp gaan maak wat by hom pas. In die paradys leef en werk Adam en Eva direk voor die aangesig van die Here. Vandag is dit nog steeds die geval. Elke persoon, of hy en sy dit nou wil erken of nie, staan in 'n direkte verhouding tot God, die skepping en ander persone. In die geval van Christene vorm hierdie verhoudings 'n geloofsgemeenskap waarin gelowiges medeverantwoordelikheid vir mekaar se lewens en daardeur ook vir die opvoeding van hul kinders aanvaar. Hierdie onderlinge band strek oor alle landsgrense, rasse en oorspan alle tye en word gekenmerk deur almal se verbondenheid aan Jesus Christus, wat deur sy Vader as hoof oor alle dinge aangestel is.

Vir gelowige onderwysers is Jesus Christus die fondament waarop alle onderrig geskied. Sy Woord bepaal watter verhoudings die leerlinge moet hê en hoe hulle dit moet bestuur. Leerlinge mag daarom nie los van hulle leefwêreld opgevoed word nie, maar moet eerder leer om soos 'n lig in die donker te skyn. Die kuns om leerlinge by sulke betekenisvolle verhoudings te betrek en dit dan daadwerklik te laat ontwikkel, is vir Christen-onderwysers van uiterste belang. Leerlinge moet byvoorbeeld leer hoe om goed met hul klasmaats saam te werk, maar ook hoe om die tyd tot hul beskikking reg te gebruik. Die onderrig en opvoeding wat leerlinge ontvang, speel hierin 'n sleutelrol. Hulle moet leer hoe om met die skepping, maar bo dit alles met God, in 'n lewende, opbouende verhouding te leef.

Vriende

Van kleins af leer die leerlinge om nie net hul eie sin te volg nie, maar om ook ander persone in ag te neem. Hierdie is 'n mooi eienskap, maar daarin lê ook 'n gevaar opgesluit. Dit kan gebeur dat leerlinge se gesonde oordeel tussen reg en verkeerd beïnvloed word deur ander leerlinge se optredes of menings. Dan tree hulle nie meer volgens Bybelse norme en waardes op nie, maar volgens hoe hulle dink ander leerlinge wil hê hulle moet optree. Sulke leerlinge swig byvoorbeeld onder die druk as maats hul huiswerk wil afskryf of hulle vra om saam met hulle stokkies te draai. Om sulke en ander soortgelyke verkeerde gedrag teen te werk, moet onderwysers tydig en ontydig met die leerlinge praat oor wat ware vriendskap is en hoe vriende en vriendinne teenoor mekaar behoort op te tree.

Onderwysers moet leerlinge daarop wys dat 'n goeie vriend of vriendin baie vir hulle kan beteken, maar dat 'n verkeerde maat hulle ook kan breek. Die Spreukedigter leer nie verniet dat vriende mekaar vorm soos twee stukke yster wat teen mekaar slyp. Leerlinge moet weet hoe belangrik dit is dat hul maats op dieselfde geloofsbasis as hulle moet staan. Sulke maats soek byvoorbeeld nie hul eie belang nie, maar beïnvloed mekaar eerder positief in alles wat hulle doen. Anders as die verlore seun wie se vriende mooiweersvriende was, moet leerlinge maats vind wat eerlik, lojaal en betroubaar is. Met leerlinge wat hulle met die verkeerde maats besig hou, moet onderwysers 'n persoonlike gesprek voer. Wys die leerlinge daarop dat ware vriendskap nie iets oppervlakkigs is nie, maar dat maats mekaar se denke en dade oor tyd altyd positief of negatief sal beïnvloed.

Onderwysers moet aanvaar dat leerlinge druk op mekaar uitoefen. Hoe hulle hierdie druk hanteer, is egter belangrik. Die leerlinge kan onder druk van verkeerde maats ingee of hulle kan standpunt inneem teen dit wat verkeerd is en opstaan vir dit wat reg is. Om so 'n opbouende gesindheid onder die leerlinge te skep is nie maklik nie. Dit help gewoonlik as 'n onderwyser daarin slaag om die leiers van die groep te motiveer om die regte denkwyse onder hul maats te laat posvat. Dit kan byvoorbeeld ook "in" wees om die regte dinge te doen. As 'n leerling wat rook byvoorbeeld bemerk almal dink hy tree kinderagtig op, is die kans goed dat hy of sy daarmee sal stop. Net so kan leerlinge ook positiewe groepdruk toepas op leerlinge wat gereeld vloek, of op hulle wat hulself in klasse wangedra. Dan leer leerlinge wat dit beteken om 'n ware vriend te hê, maar ook om 'n ware vriend te wees.

Onderwysers en ander gesagdraers

In deel drie van hierdie reeks (oor die rol en taak van 'n onderwyser) word onder andere gefokus op hoe 'n gelowige onderwyser teenoor sy leerlinge moet optree. Hier val die klem egter op hoe leerlinge teenoor hulle onderwysers en ander gesagsdraers moet optree. Die wyse waarop leerlinge met hulle onderwysers en ander gesagsdraers omgaan, is van uiterste belang aangesien hulle op so 'n wyse leer wat dit beteken om eerbied en ontsag vir die Here te hê. Onderwysers mag nie leerlinge se speelmaats wees nie. 'n Laerskool-onderwyseres wat toelaat dat 'n klomp dogters pouses aan haar rokpante hang of 'n hoërskool-onderwyser wat dink dit is oulik as die leerlinge hom op sy voornaam noem, ondermyn daardeur die gesagsposisie waarin God hulle geplaas het. 'n Gelowige onderwyser stel eerder in sy of haar omgang met die leerlinge 'n voorbeeld van hoe 'n gesonde gesagsverhouding moet lyk.

Dit gebeur soms dat leerlinge onderwysers se gesag aktief uitdaag of selfs gewelddadig teenoor hulle raak. Onder geen omstandighede mag 'n leerling wat op onderwysers skel of aan onderwysers stamp, geduld word nie. Leerlinge wat hulle aan sulke wangedrag skuldig maak, moet ferm aangespreek word en indien hulle hulself nie van hul verkeerde optrede bekeer nie, summier uit die skool verwyder word. Een of twee leerlinge mag nie die oorsaak daarvan wees dat 'n gesindheid van disrespek vir onderwysers onder leerlinge posvat nie.

Ongelukkig het van hierdie probleme dikwels hul oorsprong in ouerhuse waar ouers nie meer hul kinders leer om gesagsdraers te respekteer nie. In sekere gevalle moedig ouers selfs hul kinders aan om die lewe vir onderwysers te versuur. Dit is dan raadsaam om 'n spesiale oueraand te belê waar ouers en onderwyser saam kan besin oor hoe leerlinge teenoor gesagsdraers moet optree. Ouers mag byvoorbeeld nie toelaat dat hul kinders die onderwysers tuis afkraak of onderwysers teenoor hulle afspeel nie. Dit is belangrik dat ouers en onderwysers moet besef dat effektiewe onderrig net kan plaasvind as ouers en onderwysers mekaar deurentyd hoog ag.

*Naast liefde
strek verder
as net die eie
kring.*

Kyk na gemeenskap

Die Here se gebod om jou naaste lief te hê soos jousef strek oor alle lewensterreine. Natuurlik begin naasteliefde eerstens by leerlinge se ouerhuise waar hulle in liefde met hul ouers en ander gesinslede moet saamleef. Vandaar kring dit uit na die verhoudings in hulle onmiddellike leefwêreld. Dit is byvoorbeeld mooi as onderwysers by die leerlinge 'n liefde vir hul skoolmaats of die inwoners van hul woonbuurt aanwakker. Die liefde vir hulle eie moet egter altyd, net soos die liefde vir hul gesinne, deur diensbaarheid gekenmerk word. Dan leer die leerlinge om alle aktiwiteite wat by die skool plaasvind, tot God se eer te heilig. As onderwysers egter aan hul leerlinge leer om op ander persone of groepe neer te sien, eer hulle nie God daardeur nie, maar misbruik hulle eerder dit wat hulle van die Here ontvang het vir hul eie selfsugtige oortuiging.

Naasteliefde strek verder as net die eie kring. In die gelykenis van die barmhartige Samaritaan leer die Here ons om alle mense waarmee ons te doen kry as ons naaste te sien en in liefde te hanteer. Die wyse waarop onderwysers byvoorbeeld na ander volke of rasse verwys, speel 'n groot rol in hoe die leerlinge daardie persone sal sien. 'n Geskiedenis-onderwyser wat altyd neerhalend na 'n ander volk verwys, dra daardeur 'n sekere gesindheid aan die leerlinge oor. Daarteenoor sal onderwysers wat vir die nood en behoeftes van ander persone tot God bid, aan hulle leerlinge wys dat hulle ook 'n verantwoordelikheid teenoor daardie persone het. Leerlinge leer op so 'n wyse om uitvoering aan God se liefdesgebod te gee.

Christelike onderwys het altyd, net soos geloof, 'n uitbreidende karakter. Die rykdom wat leerlinge op 'n Christelike skool leer ken, wil hulle graag met alle ander leerlinge deel. In sekere gevalle stig Christelike skole selfs kleiner sendingskole vir wie hulle dan as mentors sal optree. Dit bied aan senior leerlinge die geleentheid om dit wat hulle op skool vanuit God se Woord geleer het, met ander leerlinge te deel wat nog nie oor daardie kennis en ervaring beskik nie.

Die skepping

Leerlinge moet leer om in die regte verhouding tot God se skepping te leef. 'n Gelowige onderwyser wat byvoorbeeld met die eerste reëns van die seisoen sy onderrig staak om aan die leerlinge 'n geleentheid te bied om eers vir 'n paar minute na die reën te kyk, kweek daardeur by die leerlinge 'n sensitiwiteit vir God se voorsienigheid in en deur die natuur. Koning Dawid wys ons in die psalms tereg daarop dat kinders en selfs suigeling (kleuters) die lof van die Here sal besing as hulle na die werke van die Here kyk. Daarom is dit goed as elke leerling gedurende sy of haar skoolloopbaan ten minste een keer 'n veld- of natuurskool bywoon. Deur na die berge, bome, bosse en sterreheem te kyk, leer leerlinge meer van God se grootheid en almag ken as wat hulle ooit in 'n klas sal kan leer. Stokperdjies wat leerlinge van die natuur leer, soos om voëlsoorte en diere te leer ken of plantsoorte te onderskei, moet aangemoedig word. Op so 'n wyse leer die leerlinge ook meer van God se skeppingswerke ken.

Die Here gee aan die mens die opdrag om sy skepping nie net te bewoon nie, maar dit ook te bewerk en te bewaar. Dit vorm deel van elke gelowige onderwyser se taak om hul leerlinge toe te rus om as rentmeesters oor God se skepping te heers. Laerskool-onderwysers kan hierdie beginsel op 'n praktiese wyse by die leerlinge tuisbring deur byvoorbeeld 'n groentetuin by die skool aan te lê wat die leerlinge moet bewerk of deur aan elke klas 'n gedeelte van die skoolterrein te gee wat hulle dan moet versorg. Leerlinge in die hoërskool kan weer 'n natuurbewaringsprojek aanpak deur byvoorbeeld 'n paar inheemse bome aan te plant of 'n besoedelde gebied op te ruim. Hierdie en ander soortgelyke projekte leer die leerlinge om nie net God se skepping te geniet nie, maar ook verantwoordelikheid vir hulle omgang met God se skepping te aanvaar.

Aspekte ter oorweging

Bespreek die volgende punte in groepverband:

- Hoe kan personeel deur hulle optrede help om 'n eenheid in optrede tussen ouers en onderwysers te bewerkstellig?
- Watter projek kan die leerlinge aanpak om hulle meer sensitief te maak vir die wyse waarop hulle met die skepping omgaan?

Elke persoon, of hy en sy dit nou wil erken of nie, staan in 'n direkte verhouding tot God, die skepping en ander persone. In die geval van Christene vorm hierdie verhoudings 'n geloofsgemeenskap waarin gelowiges medeverantwoordelikheid vir mekaar se lewens en daardeur ook vir die opvoeding van hul kinders aanvaar. Vir gelowige onderwysers bepaal die Woord watter verhoudings die leerlinge moet hê en hoe hulle dit moet bestuur.

OUTEURPROFIEL

Pieter Bisschoff kom uit 'n onderwysfamilie, het aan die eertydse Potchefstroomse Onderwyskollege en Unisa studeer (HOD, BA en Hons) en was daarna vir ongeveer 23 jaar onderwyser waarvan 15 jaar as skoolhoof by die Gereformeerde Skool Dirk Postma in Pretoria. Hy was ook die oprigter en uitvoerende hoof van die Akademie Reformatoriese Onderwys en Studies (Aros) in 2005, 'n private Christelike onderwyserskollege in Pretoria. Tans is hy bestuurshoof: onderwys van Mukhanyo Theological College, waar hy gemoeid is met Christelike onderwys.

Rob van der Kooy het aan die Universiteit van Pretoria studeer (BA, Hons en MA (Ontwikkelingsekonomie)). Hy was 'n finansiële joernalis, ontwikkelingsekonoom en publiseerder, en meer as 20 jaar by Christelike onderwys betrokke, eers as (deeltydse) voorsitter van die bestuur en daarna as (voltydse) direkteur van die Gereformeerde Skool Dirk Postma, asook medestigter en direkteur van Aros. Sedert sy aftrede is hy deeltyds by Mukhanyo Theological College, veral die onderwysbeen, betrokke.

CHRISTELIKE ONDERWYS

Die vorming en begeleiding van leerlinge

Dit gaan nie altyd ewe goed met die onderrig en opvoeding van leerlinge nie. Maar dit wil nie sê dat onderwysers niks daaraan kan doen nie. Trouens, hulle speel eintlik 'n sleutelrol in die vorming en uitleef van 'n skool se Christelike karakter, die leerlinge se houding, akademiese standaarde, die kurrikulum, dissipline, gesonde leierskapontwikkelings en so kan 'n mens aangaan. Dit is die onderwerpe van hierdie boek; nie in teorie of akademies nie, maar heel prakties vanuit 'n Christelike oogpunt.

Onthou dat 'n leerling heelwat ure per dag op die skoolbanke sit of met naskoolse bedrywighede besig is. Dit gee aan onderwysers 'n groot verantwoordelikheid. Nie net moet hulle verantwoording doen teenoor die skoolowerhede, die ouers en die gemeenskap nie, maar allereers teenoor Christus aan wie alle mag, ook oor die onderwys, gegee is.

Die onderwyser wat vanuit die Christelike geloof wil werk, het toerusting nodig. Om in gehoorsaamheid dit te kan doen wat ons hemelse Vader ons in sy Woord leer. In beginsel het elke gelowige onderwyser reeds baie toerusting ontvang om dit alles te kan doen. Deur gereelde Bybelstudie, huisgodsdienst, gebed en tydens eredienste word God se wil geopenbaar en kan onderwysers in die geloof groei. Al wat hierdie boek doen, is om vir onderwysers te wys hoe om hierdie toerusting in praktyk te bring, kompleet met oefeninge om individueel of in groepe te gebruik of om mekaar daarmee aan te moedig en te help.

Waar boeke oor onderwys hoofsaaklik teoreties en akademies is, is hierdie boek een van 'n reeks van vyf vanuit die onderwyspraktyk. Die ander vier handel oor:

- Skriftuurlike begroning van Christelike onderwys
- Taak en rol van die Christelike onderwyser
- Vakbenaderings vir hoër- en laerskoolonderwysers
- Die inkleding van die Christelike skool

Saam vorm die vyf boeke 'n belangrike aanvulling tot die algemene opleiding van onderwysers – noodsaaklik vir haar of hom wat 'n Christelike onderwyser wil wees.

Laai
hierdie boek
GRATIS
af by ...

www.christelikemedia.org

